Welke middelen zet de gemeente Meierijstad in om eenzaamheid te bestrijden en hoe draagt dat bij aan het verminderen van eenzaamheid in Meierijstad?

48 onderzochte interventies, uitgevoerd binnen de netwerksamenwerking Coalitie tegen Eenzaamheid

81% van de interventies richt zich op zowel sociale als emotionele eenzaamheid.

65+ plussers

40-45% Is sociaal eenzaam in de periode 2012-2020. Grofweg een derde is emotioneel eenzaam.

18-64 jarigen

Ruim een derde is (36-39%) is sociaal eenzaam in de periode 2012-2020. Een kwart is emotioneel eenzaam.

Ingrediënten voor een zinvolle inzet (werkzame bestanddelen)

- Theoretisch onderbouwd
- Geëvalueerd in totaliteit en door individuele deelnemers
- Gericht op homogene groep deelnemers
- Gebaseerd op vrijwillige deelname
- Begeleid door professionals die zijn getraind
- Gericht op specifieke oorzaak eenzaamheid
- Structureel georganiseerd
- In samenwerking met andere activiteiten
- Met inzet technologische hulpmiddelen

Conclusies

- Veel interventies met grote verwachte impact, maar geen zicht op (gecombineerde) werkelijke effecten.
- Geen concrete doelen gesteld door gemeenteraad.
- Onvoldoende sturing op een doeltreffende subsidieverstrekking.
- Weinig sturingsmogelijkheden voor gemeenteraad op doelmatigheid van toegepaste interventies door gebrek aan informatie op juiste niveau.
- Gemeenteraad kan controlerende rol op zowel inzet als effect van interventies niet vervullen.

MEIERIJSTAD

Eenzaamheid Meierijstad

Colofon

Projectnummer: 289

Auteurs: Demet Akpinar
Sabine Bernard
Esra van Koolwijk

B&A B.V.
Bezuidenhoutseweg 161
Postbus 829
2501 CV Den Haag

t 070 - 3029500
f 070 - 3029501

e-mail: info@bagroep.nl
http: www.bagroep.nl

Den Haag, 8 april 2022

© Copyright B&A B.V. 2022.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Op alle opdrachten en werkzaamheden zijn de Algemene voorwaarden van B&A B.V. van toepassing, gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel Haaglanden onder dossiernummer: KvK Haaglanden 27177844. De Algemene voorwaarden treft u als bijlage aan en kunt u tevens inzien op onze website, www.bagroep.nl.

B&A is gevestigd in Den Haag, Amsterdam en Rotterdam.

8-4-2022 12:11:00

Inhoudsopgave

1
1. Visuele samenvatting van het rapport **5**
2. Inleiding **7**
2.1 Aanleiding 7
2.2 Vraagstelling 7
2.3 Afbakening onderzoek 8
2.4 Onderzoeksopzet 9
2.5 Normenkader 9
2.6 Leeswijzer 10
3. Staat van eenzaamheid Meierijstad **13**
3.1 Inleiding 13
3.2 Eenzaamheid in Meierijstad 14
3.3 Doelgroepen met verhoogde kans op eenzaamheid 19
3.4 Ontwikkeling en prognoses eenzaamheid 22
4. Inrichting eenzaamheidsbeleid **27**
4.1 Inleiding 27
4.2 Eenzaamheidsbeleid Meierijstad 27
4.3 Toetsing normenkader 30
5. Toepassing eenzaamheidsbeleid **33**
5.1 Inleiding 33
5.2 Eenzaamheidsbeleid vertaald naar uitvoeringsinstrumenten 34
5.3 Eenzaamheidsbestrijding in de praktijk 38
5.4 Ervaringen inwoners en wensen 45
5.5 Good-practices andere gemeenten 46
5.6 Toetsing normenkader 49
6. Conclusies en aanbevelingen **53**
6.1 Inleiding 53
6.2 Conclusies 53
6.3 Aanbevelingen 55
7. Bestuurlijke reactie en nawoord **57**
Bijlage 1: Onderzoeksverantwoording **63**
Bijlage 2: Gegevens staat van eenzaamheid **66**
Bijlage 3: Buurten per wijk **74**
Bijlage 4: Assenstelsel **76**

1

VISUELE SAMENVATTING VAN HET RAPPORT

1. Visuele samenvatting van het rapport

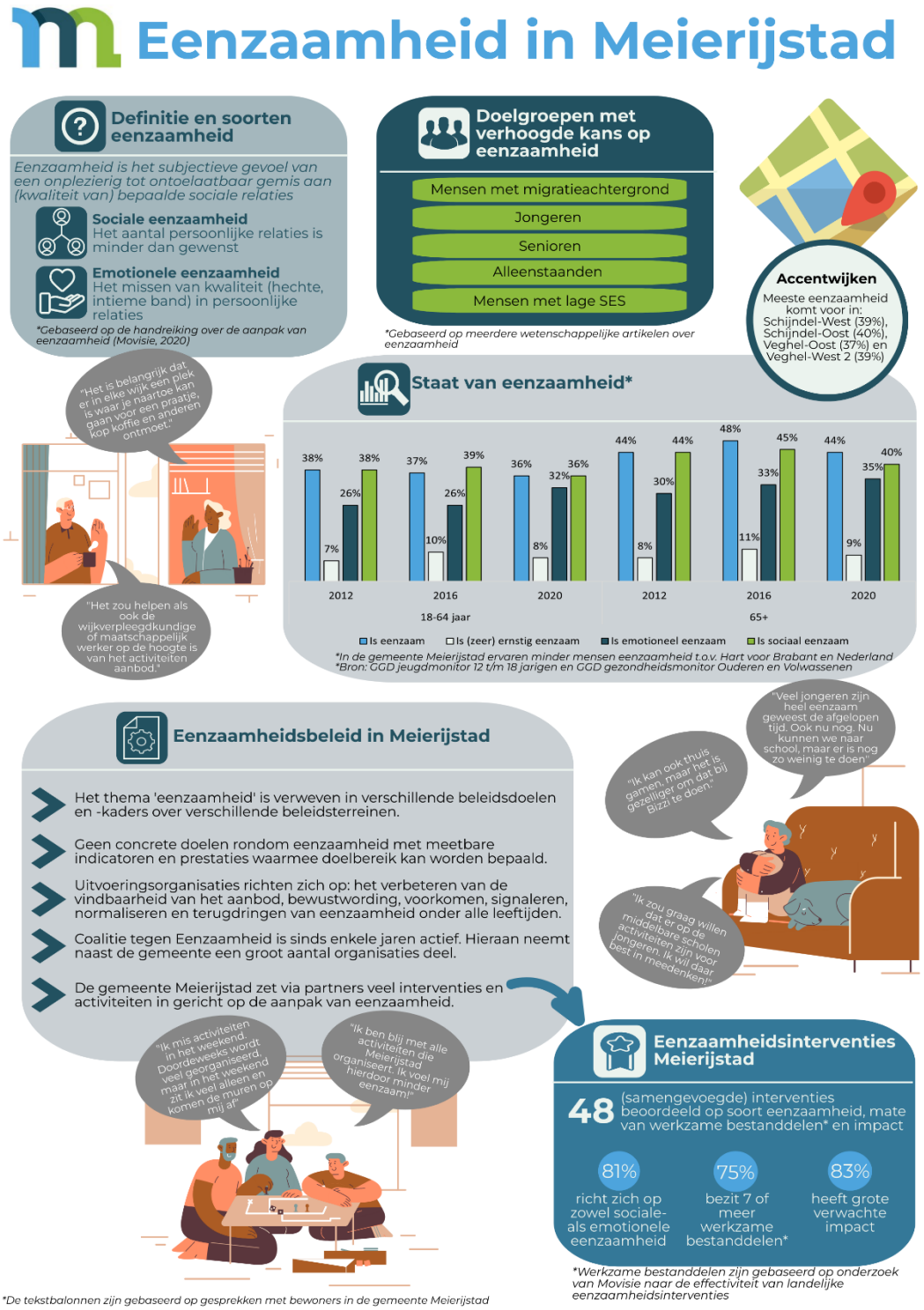

2

INLEIDING

2. Inleiding

2.1 Aanleiding

De problematiek van eenzaamheid staat steeds hoger op de maatschappelijke- en politieke agenda. Eenzaamheid leidt tot grote gezondheidsproblemen, uiteenlopend van hartfalen tot vroege dementie. Eenzaamheid bestrijden is daarmee zinvol geworden. Het vermindert gezondheidsproblemen en is kostenbesparend; mensen die zich onderdeel voelen van een geheel en een breed netwerk om zich heen hebben, doen minder beroep op (gezondheids)zorg. Volgens diverse onderzoeken nemen eenzaamheidsgevoelens de laatste jaren toe. Niet alleen omdat de doelgroep senioren toeneemt en ouder wordt, maar ook omdat eenzaamheid onder jongeren vaker voorkomt. De coronacrisis versterkt deze gevoelens, omdat minder sociale contacten mogelijk waren. Daardoor is de problematiek van eenzaamheid een nog grotere bedreiging voor de volksgezondheid geworden.

Een eenduidige visie op eenzaamheidsbestrijding is lastig. Eenzaamheid is hardnekkig en een veelkoppig monster; een complex probleem, met veel verschillende ervaringen en oorzaken. Het is niet verwonderlijk dat zowel professionals op beleidsniveau, als professionals in de uitvoering worstelen met de vraag hoe zij eenzaamheid op een duurzame en systematische manier kunnen aanpakken. De meeste toegepaste eenzaamheidsinterventies zijn 'goed' bedoeld en doen allemaal 'iets' met eenzaamheid. Alle goed bedoelde intenties ten spijt, is niet altijd even goed duidelijk in hoeverre het effect heeft op de vermindering van eenzaamheid van de mensen die bereikt worden met de interventies. Bovendien is een andere belangrijke vraag of de mensen die zich eenzaam voelen überhaupt bereikt worden met de interventies.

De fractievoorzitters van de gemeenteraad van Meierijstad hechten daarom grote waarde aan onderzoek naar eenzaamheid in Meierijstad en de manier waarop de gemeente dit tegen kan gaan. Het doel van dit onderzoek is dan ook te achterhalen of de gemeente Meierijstad het 'juiste' doet om eenzaamheid tegen te gaan.

2.2 Vraagstelling

De centrale vraagstelling is: Welke middelen zet de gemeente Meierijstad in om eenzaamheid te bestrijden en hoe draagt dat bij aan het verminderen van eenzaamheid in Meierijstad?

Deze vraag is opgedeeld in deelvragen:

Staat van eenzaamheid Meierijstad

1. In welke mate komt eenzaamheid voor binnen de gemeente Meierijstad?
2. Welke doelgroepen hebben een verhoogde kans op eenzaamheid en hoe verhoudt zich dat tot de inwonerpopulatie binnen de gemeente?
3. Hoe heeft eenzaamheid zich in de afgelopen jaren ontwikkeld, wat zijn de prognoses en hoe verhoudt zich dit tot vergelijkbare regio's?

Beleid

4. Wat is het beleid van de gemeente Meierijstad op het gebied van het tegengaan van eenzaamheid onder de verschillende bevolkingsgroepen?

Uitvoering en ervaring inwoners

5. Hoe is het eenzaamheidsbeleid vertaald naar uitvoeringsmaatregelen?
6. Welke beleidsinstrumenten zijn er sinds de oprichting van de gemeente in 2017 daadwerkelijk ingezet om eenzaamheid tegen te gaan?
7. Hoe krijgt de bestrijding van eenzaamheid in de praktijk vorm?
8. Welke partners zijn daarbij betrokken en hoe verhoudt zich dit tot de rol van de gemeente?
9. Hoe ervaren inwoners het tegengaan van eenzaamheid van de gemeente Meierijstad?
10. Welke wensen hebben inwoners op het terrein van eenzaamheidsbestrijding?
11. Welke methodes blijken in andere gemeentes succesvol en zijn die ook toepasbaar in Meierijstad?

Lessen voor de toekomst

12. In hoeverre sluit de praktijk van eenzaamheidsbestrijding aan bij het beleid en maakt de gemeente haar doelstellingen voor de bestrijding van eenzaamheid waar?
13. Wat zijn aanknopingspunten voor verbetering van het beleid tegen eenzaamheid in de gemeente Meierijstad aan inwoners?

2.3 Afbakening onderzoek

Dit onderzoek hanteert de volgende definitie voor eenzaamheid: *"eenzaamheid is het subjectieve gevoel van een onplezierig tot ontoelaatbaar gemis aan (kwaliteit van) bepaalde sociale relaties"* (De Jong Gierveld, 1998). In navolging van Movisie[1] richt dit onderzoek zich op twee 'soorten' eenzaamheid: **sociale eenzaamheid** en **emotionele eenzaamheid**. De laatste jaren wordt ook veel gesproken over existentiële eenzaamheid. Existentiële eenzaamheid legt de nadruk meer op zingeving en minder op sociale contacten. Het wordt omschreven als een verloren en zwervend gevoel, geen eigen plek of rol in het leven kennen, een gevoel van zinloosheid. Het is nog niet goed onderzocht hoe emotionele en sociale eenzaamheid en existentiële eenzaamheid zich tot elkaar verhouden. Het onderzoek laat daarom existentiële eenzaamheid buiten beschouwing.

Onder sociale- en emotionele eenzaamheid vallen in totaal vier subdoelen, die voortkomen uit een studie over 21 reviews van eenzaamheidsinterventies met in totaal 119 unieke interventies[3]. Onderstaand is weergegeven welke doelen met een interventie op deze soorten eenzaamheid worden nagestreefd:

Sociale eenzaamheid

- Het verbeteren (of vergroten) van het sociale netwerk. Het aangaan van nieuwe relaties of het onderhouden van bestaande relaties.
- Het vergroten van het gevoel erbij te horen. Het gevoel ervaren dat er iemand is waarop je kan terugvallen of dat je (vanzelfsprekend) deelneemt aan gezamenlijke activiteiten.

Emotionele eenzaamheid

- Het vergroten van intimiteit. De ervaring van 'gehechtheid' en het gevoel hebben van een intieme relatie met een ander die er speciaal voor jou is.
- Het vergroten van het gevoel betekenis te hebben. Het hebben van een doel in het leven en bijdragen aan een sociaal of maatschappelijk verband.

Om deze subdoelen te bereiken, worden volgens Bouwman en Van Tilburg (2020)[2] bepaalde elementen in eenzaamheidsinterventies ingezet: Bezigheden, Ontmoeten, Praktisch ondersteunen, Betekenisvol contact, Sociale vaardigheden, Realistische verwachtingen, Betekenisvolle rol.

---

[1] Handreiking over de aanpak van eenzaamheid (Movisie, 2020)

[2] Bouwman, T. E., & Van Tilburg, T. (2020). Naar een gerichte aanpak van eenzaamheid: Zeven werkzame elementen in eenzaamheidsinterventies. Tijdschrift voor Gerontologie en Geriatrie, 51.

2.4 Onderzoeksopzet

Het onderzoek is door een onafhankelijk onderzoeksbureau uitgevoerd.

Staat van eenzaamheid: De gebruikte gegevens zijn afkomstig uit verschillende bronnen: GGD Jeugdmonitor 12 t/m 18-jarigen (2019), GGD Gezondheidsmonitor Ouderen en Volwassenen (2012, 2016, 2020), CBS kerncijfers wijken en buurten (2020). Alle gebruikte gegevens in het onderzoek bevinden zich in de bijlage 2, waarin de achterliggende gegevens voor geheel Meierijstad en op wijkniveau[3] zijn opgenomen.

Documentenanalyse: Verschillende documenten zijn verzameld en geanalyseerd om tot een beschrijving te komen van het huidige beleid en uitvoering. In bijlage 1 staan alle geraadpleegde documenten.

Interviews: In totaal is gesproken met 2 wethouders, 4 beleidsambtenaren, 17 professionals/bestuurders informele- en formele organisaties en 97 bewoners. In bijlage 1 staat de respondentenlijst en is bovendien een overzicht te zien van de locaties waar bewoners zijn gesproken.

Assenstelsel interventies Meierijstad: Het assenstelsel geeft activiteiten weer die werken aan eenzaamheidsbestrijding. Om tot het assenstelsel te komen, hebben 7 organisaties een Excellijst ingevuld. Vragen hadden betrekking op: 1) Het doel van de activiteit (richt het zich op sociale eenzaamheid, emotionele eenzaamheid of allebei?), 2) In hoeverre de werkzame bestanddelen van toepassing zijn binnen een interventie, 3) De omvang (bereik: <5, 6-15, >16) en impact (klein, middel, groot) van de interventie. In bijlage 4 staan volledige de opbrengsten.

Analyse: Ten slotte zijn de bevindingen geanalyseerd en getoetst aan het normenkader.

2.5 Normenkader

Het onderzoek hanteert onderstaand normenkader.

Tabel 1 | Normenkader	
Beleid	▪ In Meierijstad is eenzaamheidsbeleid. ▪ Meierijstad heeft hiervoor een analyse gemaakt. ▪ Meierijstad kent beleidsdoelen die voortvloeien uit de analyse ▪ De doelen van het eenzaamheidsbeleid zijn SMART: Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden. ▪ De beleidsdoelen zijn voorzien van indicatoren en prestaties waarmee het doelbereik kan worden bepaald.
Uitvoeringsstrategie	▪ Meierijstad heeft een aanpak gekozen samen met partners die leidt tot interventies met werkzame bestanddelen ▪ Meierijstad heeft een vindstrategie van eenzame bewoners opgesteld en deze onderbouwd.
Uitvoering	▪ De uitvoeringstrategie wordt uitgevoerd in de praktijk door gemeenten en partners
Resultaten (doeltreffendheid)	▪ De effecten van de uitvoering leiden onderbouwd tot het doelbereik

[3] Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) hanteert voor gemeente Meierijstad de volgende wijken: Schijndel-West, Schijndel-Centrum, Schijndel-Oost, Sint-Oedenrode, Sint-Oedenrode (Nijnsel, Boskant, Olland), Veghel-Oost (Mariaheide), Veghel-West 1 (Zijtaart), Veghel-West 2, Erp

2.6 Leeswijzer

Hoofdstuk 3 bevat de staat van eenzaamheid. Hierin worden onderzoeksvragen 1 tot en met 3 beantwoord. Hoofdstuk 4 beschrijft het beleid op het gebied van eenzaamheidsbestrijding en de beantwoording van onderzoeksvraag 4. In hoofdstuk 5 treft u vervolgens de uitvoering (eenzaamheidsbestrijding in de praktijk), de ervaring van bewoners en good-practices van andere gemeenten. Onderzoeksvragen 5 tot en met 11 worden in dit hoofdstuk beantwoord. Ten slotte bestaat hoofdstuk 6 uit de conclusies en aanbevelingen. De beantwoording van onderzoeksvragen 12 en 13 worden hierin meegenomen. In bijlage 1 staat de onderzoeksverantwoording (respondentenlijst en geraadpleegde documentatie). Bijlage 2 bevat alle gebruikte gegevens over de 'staat van eenzaamheid'. Bijlage 3 gaat in op de verschillende buurten die onder iedere wijk in Meierijstad vallen. Bijlage 4 bevat een lijst met alle eenzaamheidsactiviteiten- en interventies (en bijbehorende scores) onderliggend aan het assenstelsel.

3

STAAT VAN EENZAAMHEID MEIERIJSTAD

3. Staat van eenzaamheid Meierijstad

3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de staat van eenzaamheid in Meierijstad. De volgende onderzoeksvragen worden beantwoord:

1. In welke mate komt eenzaamheid voor binnen de gemeente Meierijstad?
2. Welke doelgroepen hebben een verhoogde kans op eenzaamheid en hoe verhoudt zich dat tot de inwonerpopulatie binnen de gemeente?
3. Hoe heeft eenzaamheid zich in de afgelopen jaren ontwikkeld, wat zijn de prognoses en hoe verhoudt zich dit tot vergelijkbare regio's?

Gestart is met de samenvattende bevindingen in antwoord op de onderzoeksvragen. De navolgende paragrafen bevatten de onderbouwing.

Samenvattende bevindingen

Eenzaamheid in Meierijstad (paragraaf 3.2)

Vergeleken met de regio Hart voor Brabant zijn in Meierijstad relatief minder mensen eenzaam[4] en zijn de buurtgevoelens positiever. Dat geldt voor beide leeftijdsgroepen (18-64 jaar en 65-plussers). Naarmate buurtgevoelens positiever zijn betekent dit dat inwoners gemiddeld meer sociale samenhang in de buurt ervaren, regelmatig contact hebben met buren en zelfstandig sociale contacten kunnen leggen en onderhouden. Inzoomend op de leeftijdsgroepen in Meierijstad blijkt dat 65-plussers zich vaker eenzaam voelen dan 18-64-jarigen. Daarentegen zijn de buurtgevoelens over het algemeen positiever onder de 65-plussers dan onder 18-64-jarigen. Dat onder de 18-64-jarigen minder mensen zich eenzaam voelen is opvallend, omdat de regio Hart voor Brabant een stijging in eenzaamheid laat zien. Inzoomend op de soorten eenzaamheid blijkt dat in Meierijstad de emotionele eenzaamheid[5] onder beide leeftijdsgroepen toeneemt. Binnen buurtgevoelens blijkt dat het zelfstandig contact kunnen leggen en onderhouden aanzienlijk is afgenomen. Vooral onder de leeftijdsgroep 18-64-jarigen. Meierijstad wijkt daarin niet af van het regionale gemiddelde. In de regio Hart voor Brabant zijn over het algemeen (op de eenzaamheidsgevoelens na) dezelfde trends te constateren. Kijkend naar de wijken in Meierijstad (zie bijlage 2) zijn de eenzaamheids- en buurtgevoelens gemiddeld negatiever in Schijndel-West, Schijndel-Oost, Veghel-Oost (Mariaheide) en Veghel-West 1 en 2 dan in de rest van de wijken van Meierijstad.

Doelgroepen met verhoogde kans op eenzaamheid (paragraaf 3.3)

De kans op het ervaren van eenzaamheid is niet voor iedereen even groot. Uit verschillende onderzoeken (zie paragraaf 3.3 voor de bronvermeldingen) blijkt dat de volgende vier factoren een invloed uitoefenen op de kans op het ervaren van eenzaamheid:

- Leeftijd: *Jongeren en ouderen hebben een verhoogde kans op eenzaamheidsgevoelens*
- Burgerlijke staat: *Alleenstaanden, personen die gescheiden zijn, weduwen/weduwnaars en alleenstaande ouders hebben een verhoogde kans op eenzaamheidsgevoelens*
- Sociaal economische status (SES): *Personen met een lagere SES hebben een verhoogde kans op eenzaamheidsgevoelens.*

---

[4] Iemand is eenzaam wanneer diegene op 3 of meer items van de eenzaamheidsschaal van de Jong-Gierveld ongunstig scoort

[5] Iemand is emotioneel eenzaam wanneer diegene op 2 of meer items behorende bij emotionele eenzaamheid van de eenzaamheidsschaal van de Jong-Giereld ongunstig scoort

- Migratieachtergrond: *Personen met een migratieachtergrond hebben een verhoogde kans op eenzaamheidsgevoelens. Dit geldt met name voor personen met een niet-westerse migratieachtergrond.*

Vervolgens is bekeken hoe bovengenoemde 4 factoren zich verhouden tot de inwonerspopulatie in de gemeente Meierijstad. Op basis van de demografische gegevens is de verwachting als volgt: In de gemeente Meierijstad krijgt gemiddeld hetzelfde (of zelfs een lager) percentage bewoners te maken met eenzaamheid vergeleken met de regio Hart voor Brabant.
Veghel-West 2, Sint-Oedenrode (zie bijlage 3 voor buurten per wijk) en Schijndel-centrum worden op basis van hun demografische gegevens aangewezen als de wijken waar naar verwachting gemiddeld meer eenzame bewoners wonen (in vergelijking met de rest van de wijken in de gemeente).

Ontwikkeling eenzaamheid en prognoses (paragraaf 3.4)
Uit de cijfers van de GGD blijkt eenzaamheid niet te zijn toegenomen de afgelopen jaren. Het laatste meetmoment dateert van zomer 2020. Gezien de landelijke trends kunnen de eenzaamheidsgevoelens, als gevolg van de coronamaatregelen, weer zijn toegenomen. Op dit moment ontbreken nog cijfers die dat kunnen onderbouwen. De prognoses zijn gebaseerd op de gehouden interviews.

De afgelopen jaren is eenzaamheid toegenomen volgens de gesproken respondenten. Dit komt met name door maatschappelijke ontwikkelingen (digitalisering, individualisering) en een toenemende maatschappelijke aandacht voor het thema eenzaamheid. Uit de interviews komt naar voren dat er meer aandacht is voor het thema eenzaamheid en de zojuist beschreven trend versterkt is door de coronacrisis.

De verwachting is dat de mate van eenzaamheidsgevoelens sterk afhankelijk zijn van de toekomstige coronamaatregelen. Bovendien neemt de mate van individualisering en digitalisering naar verwachting ook de komende jaren verder toe. In combinatie met landelijk beleid om ouderen langer thuis te laten wonen en de toenemende vergrijzing leidt dit naar verwachting tot meer eenzaamheidsgevoelens. De verwachting is dat Veghel-West 2, Sint-Oedenrode en Schijndel-Centrum vanwege hun demografie ook de komende jaren sterker te maken zullen hebben met eenzame bewoners.

3.2 Eenzaamheid in Meierijstad

Demografische gegevens
Meierijstad kent op 1-1-2020 81.194 inwoners. De verdeling naar leeftijd wijkt niet bijzonder af van het regionale gemiddelde in Hart voor Brabant. In Meierijstad wonen relatief meer inwoners met een Nederlandse (migratie)achtergrond (86%) dan gemiddeld in Hart voor Brabant (81%). Verder zijn in Meierijstad relatief weinig eenpersoonshuishoudens (30% Meierijstad t.o.v. 36% Hart voor Brabant) en veel huishoudens met kinderen (37% Meierijstad t.o.v. 33% Hart voor Brabant).

Kijkend naar de wijken valt op dat het percentage inwoners met een Nederlandse achtergrond in de meeste wijken erg hoog is (> 86%). Veghel-West 2 wijkt hier als enige wijk met 76% aanzienlijk van af. Hier wonen relatief veel inwoners met een (niet-)Westerse migratieachtergrond. Senioren (65-plussers) lijken vooral te wonen in Sint-Oedenrode (24%). De eenpersoonshuishoudens bevinden zich vooral in Schijndel-Centrum (37%) en Veghel-West 2 (32%).

Alle demografische gegevens bevinden zich in bijlage 2.

Eenzaamheidsgevoelens Meierijstad (t.o.v. regio Hart voor Brabant)
Vergeleken met de regio Hart voor Brabant voelen in Meierijstad minder bewoners zich eenzaam *(zie onderstaand tekstkader voor uitleg)*. Dat geldt voor alle leeftijdsgroepen (12-18 jaar, 18-64 jaar en 65-

plussers). Inzoomend op de verschillende leeftijdsgroepen in Meierijstad voelen 65-plussers zich vaker eenzaam dan 18-64-jarigen.

De eenzaamheidscijfers van de GGD zijn gebaseerd op de eenzaamheidsschaal van de Jong-Gierveld. De eenzaamheidsschaal bestaat uit elf uitspraken over emotionele eenzaamheid en sociale eenzaamheid. De uitspraken zijn deels positief en deels negatief geformuleerd. Respondenten geven aan in hoeverre een uitspraak op hen van toepassing is. Dat betekent:

≥ 3 ongunstige scores op alle items = iemand is eenzaam
≥ 9 ongunstige scores op alle items = iemand is (zeer ernstig) eenzaam
≥ 2 ongunstige scores op items behorend bij sociale eenzaamheid = iemand is sociaal eenzaam (heeft minder contact dan gewenst)
≥ 2 ongunstige scores op items behorend bij emotionele eenzaamheid = iemand is emotioneel eenzaam (mist een hechte, intieme band)

Van de leeftijdsgroep 12-18-jarigen is 2019 het enige meetpunt, waardoor trends niet zichtbaar zijn. Voor deze groep is daarom apart tabel 2 opgenomen. De overige tabellen in dit hoofdstuk geven de trends in eenzaamheidsgevoelens weer voor de leeftijdsgroepen 18-64 jaar en 65-plussers. Alle gegevens bevinden zich in bijlage 2.

Tabel 2 | Eenzaamheidsgevoelens 12-18 jaar (2019)

	Is eenzaam	Is (zeer) ernstig eenzaam	Is emotioneel eenzaam	Is sociaal eenzaam
Hart voor Brabant	33%	5%	26%	31%
Meierijstad	28%	4%	21%	28%

*Alle cijfers uit deze tabel zijn afkomstig uit het jaar 2019

Tabel 3 geeft de trend weer voor 18-64 jaar. In de dorpen behorende bij het tegenwoordige Meierijstad is tussen 2012 en 2020 een afname van bewoners die zich eenzaam voelen (-2%). Dat wijkt af van de geconstateerde gemiddelde toename in de regio (+5% Hart voor Brabant). De emotionele eenzaamheid kent tussen 2012 en 2020 een toename (+6%), maar stijgt minder hard dan gemiddeld (+12% Hart voor Brabant). De sociale eenzaamheid neemt tussen 2016 en 2020 met 2% licht af. Kijkend naar de wijken in Meierijstad (zie bijlage 2) zijn de eenzaamheidsgevoelens gemiddeld groter in Schijndel-West, Schijndel-Oost, Veghel-Oost (Mariaheide) en Veghel-West 2 ten opzichte van de andere wijken in Meierijstad.

Tabel 3 | Eenzaamheidsgevoelens 18-64 jaar

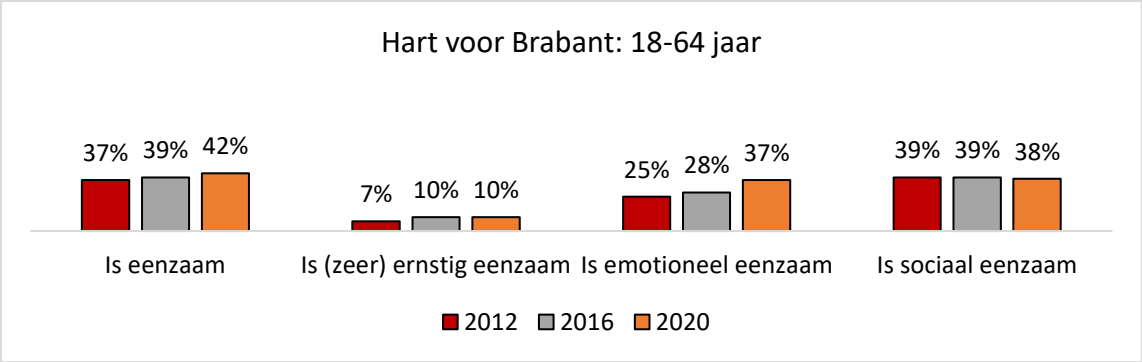

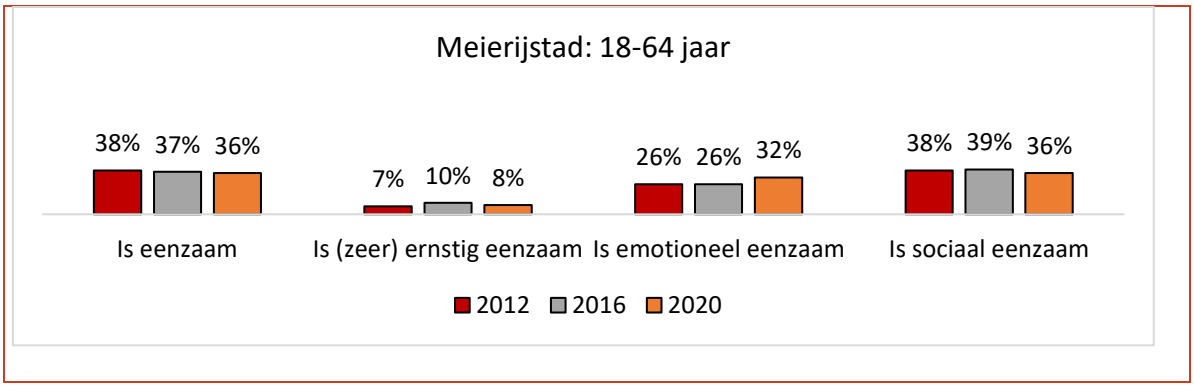

Noot 1: In Nederland voelt 11,2% van de bevolking zich in 2020 (zeer) ernstig eenzaam. Zowel in Hart voor Brabant als in Meierijstad voelen minder mensen zich (zeer) ernstig eenzaam dan het landelijk gemiddelde van 11,2%.
Noot 2: Gemeente Meierijstad is per 1 januari 2017 ingesteld door een fusie van drie Oost-Brabantse gemeenten in de regio Meierij. De cijfers uit 2012 en 2016 zijn gebaseerd op drie voormalige gemeenten'

Tabel 4 geeft de trend weer voor de 65-plussers. In de dorpen behorende bij het tegenwoordige Meierijstad is tussen 2016 en 2020 een sterkere afname (-4%) van bewoners die zich eenzaam voelen dan gemiddeld (-2% Hart voor Brabant). Dat ligt in Meierijstad in 2020 weer op hetzelfde niveau als 2012. De emotionele eenzaamheid kent tussen 2012 en 2020 een toename (+5%) en stijgt iets minder hard dan gemiddeld (+6% Hart voor Brabant). De sociale eenzaamheid neemt tussen 2012 en 2020 met 4% harder af dan gemiddeld (-1% Hart voor Brabant). Kijkend naar de wijken in Meierijstad (zie bijlage 2) zijn de eenzaamheidsgevoelens gemiddeld groter in Schijndel-West, Schijndel-Oost, Veghel-Oost (Mariaheide) en Veghel-West 2 ten opzichte van de andere wijken in Meierijstad.

Tabel 4 | Eenzaamheidsgevoelens 65-plussers

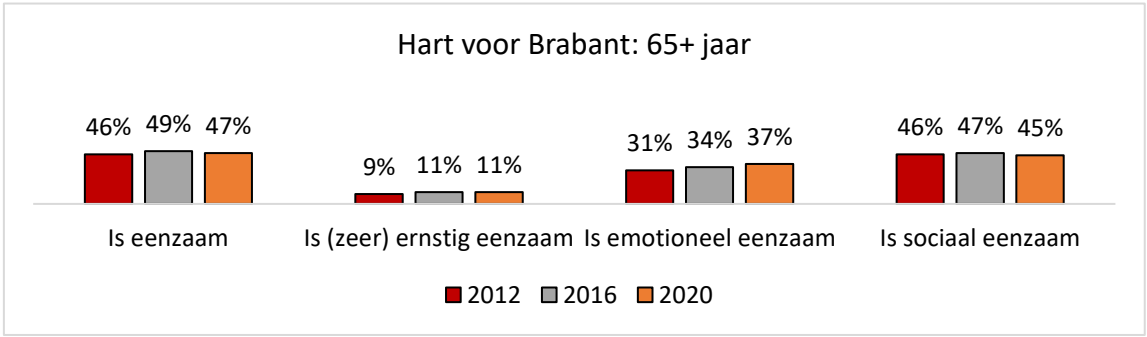

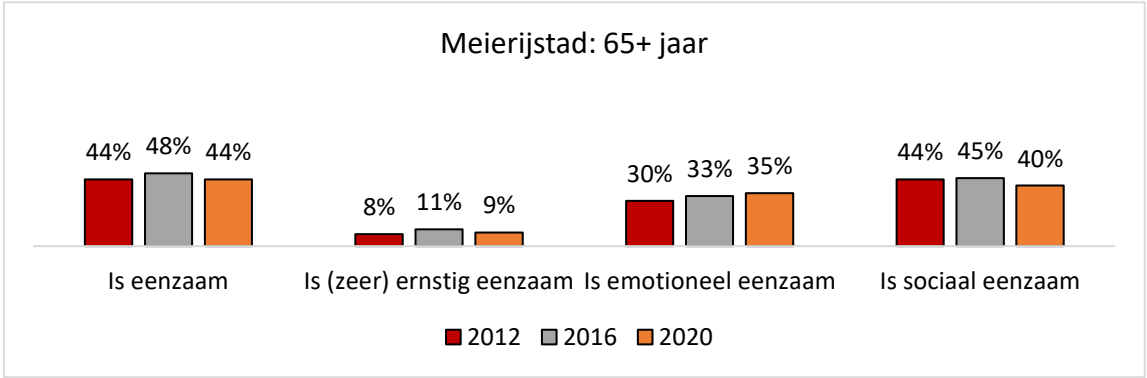

Noot 1: In Nederland voelt 10,3% van de bevolking zich in 2020 (zeer) ernstig eenzaam. In Hart voor Brabant voelen meer mensen zich (zeer) ernstig eenzaam dan het landelijk gemiddelde van 10,3%. In Meierijstad voelen minder mensen zich (zeer) ernstig eenzaam dan het landelijk gemiddelde van 10,3%.
Noot 2: Gemeente Meierijstad is per 1 januari 2017 ingesteld door een fusie van drie Oost-Brabantse gemeenten in de regio Meierij. De cijfers uit 2012 en 2016 zijn gebaseerd op de dorpen die tegenwoordig vallen onder gemeente Meierijstad

Buurtgevoelens Meierijstad (t.o.v. Hart voor Brabant)

Vergeleken met de regio Hart voor Brabant scoort Meierijstad vergelijkbaar of beter (positiever) op buurtgevoelens. Dat betekent dat bewoners in Meierijstad gemiddeld meer sociale samenhang in de buurt ervaren, regelmatig contact hebben met buren en zelfstandig sociale contacten kunnen leggen en onderhouden. Dat geldt voor beide leeftijdsgroepen (18-64 jaar en 65-plussers). De buurtgevoelens zijn over het algemeen positiever onder de 65-plussers dan onder 18-64-jarigen. Over de leeftijdsgroep 12-18 jaar zijn geen gegevens over buurtgevoelens beschikbaar.

Tabel 5 geeft de trend voor 18-64 jaar weer. Opvallend is dat in deze periode het zelfstandig contact kunnen leggen en onderhouden aanzienlijk is afgenomen. Dat geldt zowel in Meierijstad als in de regio Hart voor Brabant (beiden -22%). Ten opzichte van 2016 wordt in 2020 minder sociale samenhang in de buurt ervaren (-4%). Deze afname is sterker dan gemiddeld (-1% Hart voor Brabant). Ook het contact met de buren is afgenomen ten opzichte van 2016, maar wijkt niet bijzonder af van het gemiddelde. Kijkend naar de wijken in Meierijstad (zie bijlage 2) zijn de buurtgevoelens gemiddeld negatiever in Schijndel-West, Schijndel-Oost, Veghel-Oost (Mariaheide) en Veghel-West 1 en 2 vergeleken met de andere wijken in Meierijstad.

Tabel 5 | Buurtgevoelens 18-64 jaar

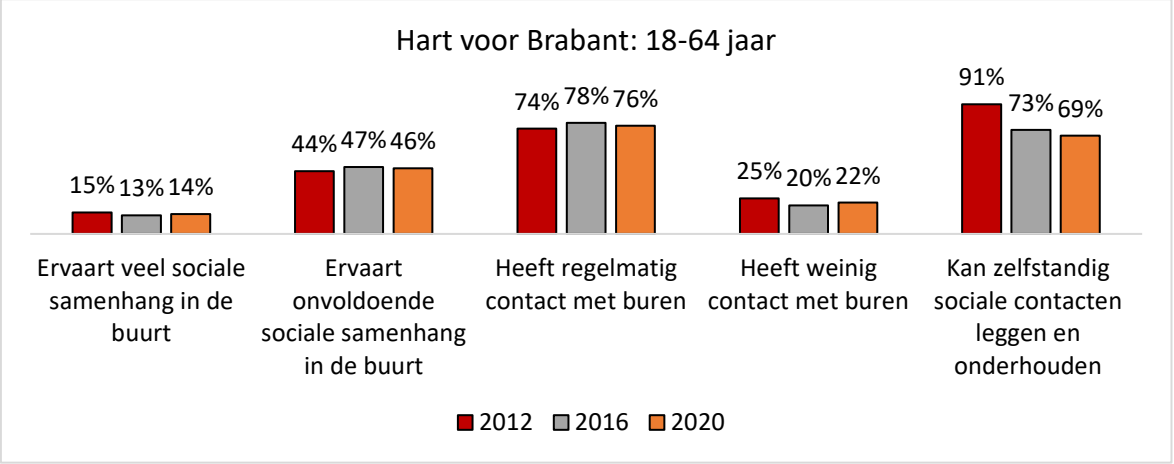

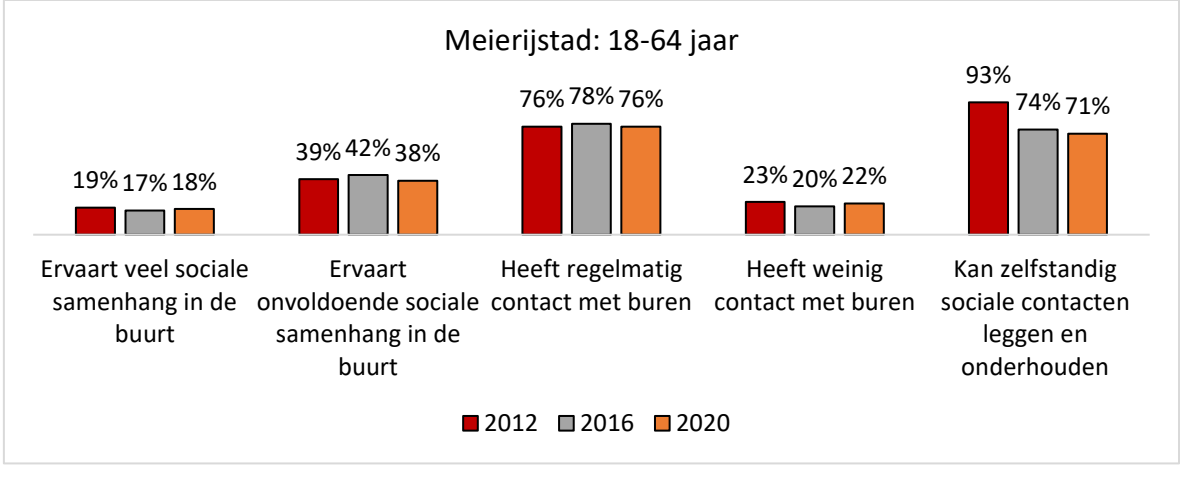

Noot: Gemeente Meierijstad is per 1 januari 2017 ingesteld door een fusie van drie Oost-Brabantse gemeenten in de regio Meierij. De cijfers uit 2012 en 2016 zijn gebaseerd op de dorpen die tegenwoordig vallen onder gemeente Meierijstad

Tabel 6 geeft de trend voor de 65-plussers weer. Het zelfstandig contact kunnen leggen en onderhouden is minder hard afgenomen dan de leeftijdsgroep 18-64 jaar; -6% in Meierijstad en -5% Hart voor Brabant. Het contact met de buren is respectievelijk toegenomen sinds 2012; +2% in Meierijstad en +3% Hart voor Brabant. De ervaren sociale samenhang kent over de jaren heen weinig fluctuatie. Kijkend naar de wijken in Meierijstad (zie bijlage 2) zijn de buurtgevoelens gemiddeld negatiever in Schijndel-West, Schijndel-Oost, Veghel-Oost (Mariaheide) en Veghel-West 1 en 2 vergeleken met de rest van de wijken in Meierijstad.

Tabel 6 | Buurtgevoelens 65-plussers

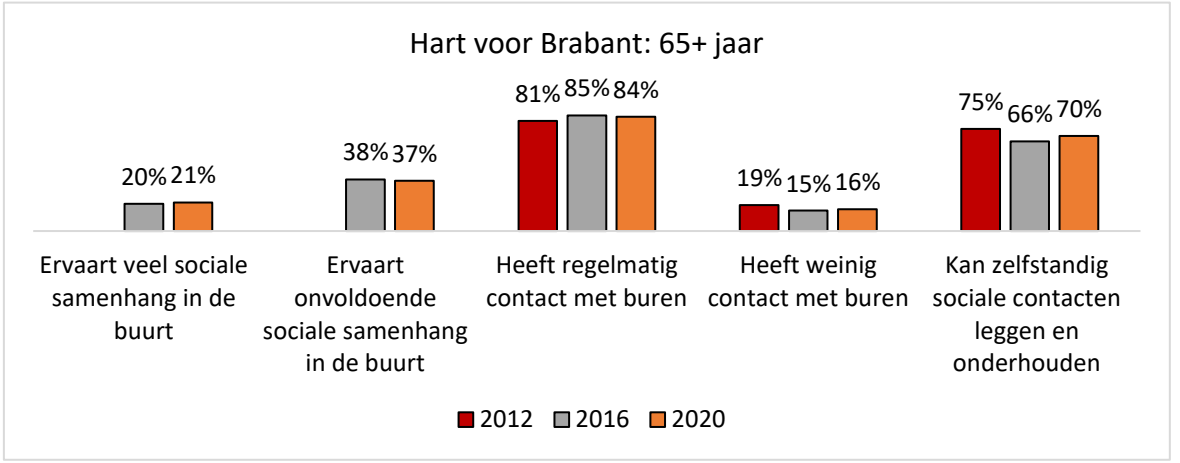

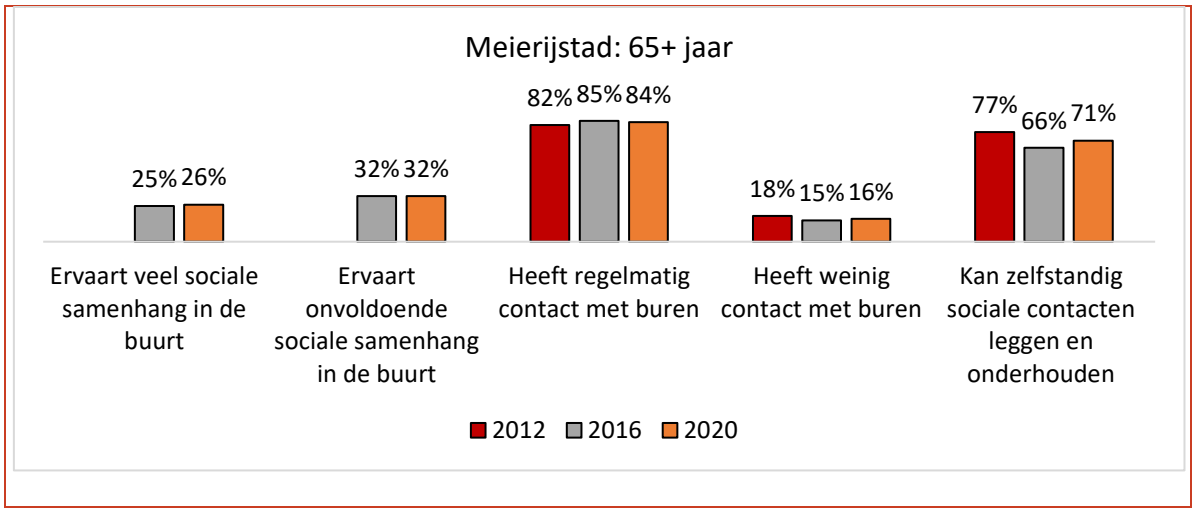

Noot 1: Cijfers over 2012 zijn niet beschikbaar bij de variabelen 'Ervaart veel sociale samenhang in de buurt' en 'Ervaart onvoldoende sociale samenhang in de buurt'.
Noot 2: Gemeente Meierijstad is per 1 januari 2017 ingesteld door een fusie van drie Oost-Brabantse gemeenten in de regio Meierij. De cijfers uit 2012 en 2016 zijn gebaseerd op de dorpen die tegenwoordig vallen onder gemeente Meierijstad

3.3 Doelgroepen met verhoogde kans op eenzaamheid

Uit voorgaand wetenschappelijk onderzoek is gebleken dat groepen met bepaalde kenmerken een verhoogde kans hebben op het ervaren van eenzaamheid. Deze paragraaf licht voor de meest relevante kenmerken toe waarom deze een invloed uitoefenen op eenzaamheidsgevoelens. Dit zijn de factoren leeftijd, burgerlijke staat, sociaal economische status en migratieachtergrond.

Leeftijd
Lange tijd werd gedacht dat eenzaamheid vooral onder ouderen voorkomt, maar de laatste jaren blijkt dat de leeftijdsverdeling in Nederland in een (zwakke) U-vorm loopt; de groep jonger dan 25 jaar en ouder dan 75 jaar ervaart in vergelijking tot de andere leeftijdsgroepen vaker eenzaamheid (Lasgaard, Friis, & Shevlin, 2016; Gezondheidsmonitor Volwassenen GGD'en, CBS en RIVM, 2016). Ouderen ervaren met name emotionele eenzaamheid, terwijl jongeren meer sociale eenzaamheid ervaren (Gezondheidsmonitor GGD'en, CBS en RIVM, 2016).

Verklaringen jongeren als risicogroep
In mei 2021 bracht Movisie het rapport "Eenzaamheid onder jongeren" uit waarin meer aandacht wordt gevraagd voor eenzaamheid onder jongeren. Dit rapport benoemt verschillende verklaringen voor eenzaamheid onder jongeren op basis van verschillende wetenschappelijke onderzoeken. Movisie concludeert dat jongeren een verhoogde kans hebben op eenzaamheidsgevoelens. Eenzaamheid onder jongeren ontstaat door een combinatie van onder meer persoonlijkheidsfactoren, relationele factoren en omgevingsfactoren.

Persoonlijkheidsfactoren als (ernstige) verlegenheid, een laag zelfvertrouwen, introversie, de subjectieve ervaring van een gebrek aan sociale acceptatie en wantrouwen richting leeftijdsgenoten vormen risicofactoren voor eenzaamheid onder jongeren. Wanneer gekeken wordt naar relationele verklaringen blijkt uit onderzoek dat sociale steun een buffer vormt tegen eenzaamheidsgevoelens, omdat het stress verminderend werkt. Sociale contacten zijn belangrijk voor jongeren, de aanwezigheid van hechte vriendschappen speelt een rol in het vinden van bevestiging, sociale acceptatie en begrip. Jongeren blijken sterke gevoelens van eenzaamheid te ervaren als zij weinig frequent contact hebben met familie, vrienden of buren. Tot slot kunnen bepaalde dominante culturele en maatschappelijke opvattingen, normen en waarden een invloed uitoefenen op de eenzaamheidsgevoelens van jongeren. Een voorbeeld

dat wordt genoemd is negatieve beeldvorming over bepaalde groepen, zoals mensen met een verstandelijke beperking, mensen met een migratieachtergrond of een LHBTI-achtergrond. Negatieve beeldvorming kan het maken en onderhouden van sociale contacten en vriendschappen beperken en pestgedrag in de hand werken (Movisie, 2021).

Verklaringen ouderen als risicogroep
Het percentage Nederlanders dat zich eenzaam voelt neemt gemiddeld genomen toe naarmate men ouder wordt. Specifiek geldt dat voor sociale eenzaamheid. Emotionele eenzaamheid neemt met name toe vanaf 75 jaar. Deze toename is te verklaren door ingrijpende levensgebeurtenissen (verlies van partner, gezondheidsproblemen, verminderde mobiliteit, verlies van de ervaren eigen regie) in de individuele levensloop van ouderen die het risico op eenzaamheid verhogen (Van Tilburg, Iedema & Klok, 2018). Ouderen die een goede mentale gesteldheid hebben, extravert zijn, informeel contact hebben en waarbij sprake is van een goede persoonlijke beheersing hebben juist minder kans om eenzaam te zijn (Ejlskov et al., 2018).

Burgerlijke staat
Ook zijn de burgerlijke staat en relaties die iemand onderhoudt met anderen van invloed op de kans op eenzaamheidsgevoelens. Uit landelijke cijfers van de Gezondheidsmonitor Volwassenen van de GGD, CBS en RIVM (2016) blijkt dat mensen die alleen wonen, gescheiden zijn, weduwen of weduwnaars en alleenstaande ouders zich vaker (sterk) eenzaam voelen dan mensen die samenwonen met een partner.

Verklaringen alleenstaanden, gescheiden personen, weduwen/weduwnaars en alleenstaande ouders als risicogroep
De relaties die je aangaat met anderen geven sociale steun en structureel contact. Wanneer een partner wegvalt (bijvoorbeeld door scheiding of het overlijden van een partner) valt een stuk sociale steun weg en vermindert de mate van informeel contact. Van Tilburg & De Jong-Gierveld (2007) geven aan dat emotionele eenzaamheid kan ontstaan door een sterk gemis van een intieme relatie, zoals bijvoorbeeld een emotioneel hechte band met een partner.

Sociaal economische status (SES)
De sociaal economische status (SES) van een individu wordt bepaald aan de hand van inkomen en opleiding. Naarmate de SES lager is, neemt de kans op eenzaamheid toe. Dit is terug te zien in landelijke cijfers. Mensen met een laag opleidingsniveau, een laag inkomen of mensen die te maken hebben met werkloosheid, hebben een grotere kans op eenzaamheid (Gezondheidsmonitor Volwassenen GGD'en, CBS en RIVM, 2016).

Verklaringen lage SES groep als risicogroep
Een verklaring is dat mensen met een lage SES meer kans hebben in een sociaal isolement terecht te komen. Door een gebrek aan geld is het lastiger om sociale activiteiten te ondernemen buiten de deur en bovendien kan schaamte voor de eigen (financiële) situatie een grote rol spelen om sociaal contact uit de weg te gaan (Gallie, Paugam & Jacobs, 2003). Mensen die niet of minimaal participeren op de arbeidsmarkt hebben bovendien minder structurele sociale contacten. Op het werk is immers sprake van structureel contact met collega's en worden vaak ook andere contacten gelegd (Paul & Batinic, 2010).

Migratieachtergrond
De landelijke cijfers laten zien dat eenzaamheid vaker voorkomt onder Nederlanders met een niet-westerse migratieachtergrond dan onder Nederlanders met een westerse migratieachtergrond en Nederlanders zonder een migratieachtergrond (Gezondheidsmonitor Volwassenen GGD'en, CBS en RIVM, 2016). Bovendien blijkt de groep oudere migranten extra kwetsbaar te zijn. Uit onderzoek blijkt dat onder deze groep eenzaamheid (zeer) vaak voorkomt.

Verklaringen migrantengroep als risicogroep
In onderzoek is met name veel aandacht uitgegaan naar de groep migrantenouderen. Van Tilburg & Fokkema (2018) tonen aan dat migrantenouderen - ondanks dat zij gemiddeld genomen meer sociale contacten hebben (met familie, buren, vrienden/bekenden) dan Nederlandse ouderen zonder een migratieachtergrond - gemiddeld meer last hebben van eenzaamheidsgevoelens. De verhoogde mate van eenzaamheid onder migrantenouderen wordt verklaard door een gemiddeld slechtere sociaaleconomische positie, lagere maatschappelijke participatie, lagere ervaren eigen regie en een slechtere gezondheid (Van Tilburg & Fokkema, 2018). Een onderzoek van Ten Kate, Bilecen en Steverink (2020) laat bovendien zien dat migrantenouderen minder vaak deelnemen aan sociale activiteiten buitenshuis of bij een vereniging. Ook kan het niet (goed) spreken van de Nederlandse taal een belemmering zijn om sociale contacten aan te gaan.

Hoe verhouden de risicogroepen zich tot de inwonerspopulatie binnen de gemeente?
In paragraaf 3.2 staan de demografische gegevens van de gemeente Meierijstad beschreven. Deze demografische gegevens zijn afgezet tegen de vier factoren die de kans op eenzaamheid verhogen.

In de gemeente Meierijstad wonen in vergelijking met de regio Hart voor Brabant:
- Een vergelijkbaar aantal ouderen en jongeren
- Minder inwoners met een (niet-westerse)migratieachtergrond
- Minder eenpersoonshuishoudens

De verwachting op basis van bovenstaande demografische gegevens is als volgt: *In de gemeente Meierijstad krijgt gemiddeld hetzelfde (of zelfs een lager) percentage inwoners te maken met eenzaamheid vergeleken met de regio Hart voor Brabant.* De beschikbare cijfers (zie paragraaf 3.2 tabel 2, 3 en 4) zijn in lijn met deze verwachting en laten zien dat Meierijstad minder eenzame inwoners telt vergeleken met de regio Hart voor Brabant. Door de jaren heen (in 2012, 2016 en 2020) ligt het percentage eenzame inwoners gemiddeld lager in de gemeente Meierijstad dan in de regio Hart voor Brabant. Het laatste meetmoment dateert echter van zomer 2020, waardoor geen zicht is op de cijfermatige ontwikkelingen in de afgelopen twee jaar.

Bovendien is in paragraaf 3.2 gekeken naar de demografische gegevens van de verschillende wijken in Meierijstad. Ook deze gegevens zijn afgezet tegen de vier factoren die de kans op eenzaamheid verhogen. Het resultaat is onderstaande tabel met hierin de wijken waar (vanwege hun demografische gegevens) naar verwachting gemiddeld meer eenzame bewoners wonen:

Tabel 7 | Wijken met verhoogde kans op eenzaamheid

Wijk	Demografische gegevens (die de kans op eenzaamheid verhogen)
Veghel-West 2	In vergelijking met de rest van de wijken in de gemeente: ▪ een hoger percentage inwoners met een (niet-)westerse migratieachtergrond ▪ én hoger percentage eenpersoonshuishoudens
Sint-Oedenrode	In vergelijking met de rest van de wijken in de gemeente: ▪ een hoger percentage senioren
Schijndel-Centrum	In vergelijking met de rest van de wijken in de gemeente: ▪ een hoger percentage eenpersoonshuishoudens

De cijfers zijn voor het grootste gedeelte niet in lijn met de verwachting. Paragraaf 3.2 (zie ook bijlage 2) laat zien dat de eenzaamheidsgevoelens gemiddeld groter zijn in Schijndel-West, Schijndel-Oost, Veghel-Oost (Mariaheide) en Veghel-West 2 ten opzichte van de andere wijken in Meierijstad. Op basis van de demografische gegevens behoorden Schijndel-West, Schijndel-Oost en Veghel-Oost (Mariaheide) echter niet tot de wijken met een hogere kans op eenzaamheid onder bewoners. Alleen voor Veghel-West 2 geldt dat de cijfers overeen komen met de verwachting. Gezien het laatste meetmoment dateert van

zomer 2020 kunnen nog geen uitspraken worden gedaan over de meest recente eenzaamheidscijfers in de verschillende wijken in Meierijstad.

3.4 Ontwikkeling en prognoses eenzaamheid

Ontwikkeling

Zoals beschreven in paragraaf 3.2 blijkt uit de cijfers van de GGD gemiddeld eenzaamheid niet te zijn toegenomen in de afgelopen jaren. Het laatste meetmoment dateert echter van zomer 2020. Gezien de landelijke trends kunnen de eenzaamheidsgevoelens, als gevolg van de coronamaatregelen, weer zijn toegenomen. Op dit moment ontbreken nog cijfers die dat kunnen onderbouwen. Aan beleidsmedewerkers (en wethouders) van de gemeente, professionals en bestuurders en bovenal bewoners is daarom gevraagd wat hun inschatting is van de ontwikkelingen van eenzaamheidsgevoelens onder bewoners in de gemeente Meierijstad.

Uit de interviews is gebleken dat alle drie de groepen het idee hebben dat het gevoel van eenzaamheid de afgelopen twee jaar is toegenomen in de gemeente Meierijstad. Beleidsmakers geven hierover aan dat ze dat niet zeker weten, omdat er nog geen recente cijfers beschikbaar zijn. Zij kunnen het gevoel dus niet staven zeggen ze. Wel horen zij relatief vaak in de gesprekken met samenwerkende partners signalen over een toename van gevoelens van eenzaamheid.

Bewoners die we hebben gesproken in de gemeente Meierijstad zijn stelliger. Nagenoeg alle bewoners, van jong tot oud, hebben het idee dat eenzaamheid is toegenomen. In de gesprekken die zij met hun familie en vrienden voeren wordt dit gevoel bevestigd. De ouderen noemen als belangrijkste groep waar zij zich zorgen over maken de ouderen zelf en dan met name de alleenstaanden, maar noemen ook jongeren en bewoners die ziek zijn of door een andere reden kwetsbaar zijn. Ook jongeren zijn stellig, zij hebben in hele sterke mate het gevoel dat naast ouderen hun leeftijdsgenoten zich de afgelopen jaar eenzaam hebben gevoel. In de gesprekken met hun vriendenkring en op school merken ze dat ook bij andere jongeren. Zij noemen vaak ook de term 'depressief' en 'geïsoleerd' om het gevoel kracht bij te zetten.

Professionals in de zorg, welzijnswerk en scholen schetsen eenzelfde beeld. Zij zien in de dagelijkse uitvoeringspraktijk dat eenzaamheid is toegenomen. Een van de zorgprofessionals zegt hierover: *'Eenzaamheid is naar mijn idee toegenomen. De pandemie heeft hier een grote rol in gehad, zowel intramuraal als in de wijken. Fysieke en mentale gezondheid is onder veel groepen afgenomen. Door thuis isolatie en gebrek aan sociale contacten, (somberheid, angstiger, gestrester, hebben slaapproblemen). We zien dat mensen betekenisvol contact hebben gemist. We zien veel mensen die geen (sterk) netwerk meer hebben.'*

Ook de welzijnsprofessionals geven aan dat het lastig in te schatten is omdat je niet iedereen in beeld hebt maar zien een directe relatie met het stopzetten van de activiteiten en de toename in eenzaamheid onder de grote groep bewoners waar contact mee is: '*Ik denk wel dat eenzaamheid is toegenomen (ook vanwege corona). Met name omdat veel activiteiten zijn stilgezet. Als alle activiteiten niet door gaan wordt de ontmoeting niet gestimuleerd. Veel ouderen zijn best afhankelijk van organisaties die iets voor hen organiseren. Je hoort terug van ouderen dat ze blij zijn dat er bij onze organisaties aandacht voor ze is. Als deze activiteiten niet doorgaan zijn deze mensen sneller eenzaam. Ik zie een toename in aanvragen voor dagbesteding, er is behoefte aan activiteiten.'* De welzijnsprofessionals noemen naast de ouderen en de jongeren met name ook de groep die daar tussen zit, de groep tussen de 30 en 60 jaar. Zij hebben het idee dat er in die groep meer verborgen eenzaamheid. Een van de welzijnsprofessionals zegt hierover: ' *Als sociaal werker krijg ik veel vragen voor een stukje dagbesteding, bij ouderen kan ik altijd voldoende activiteiten aanbieden, maar voor personen van 30-60 jaar is er minder aanbod. Ik zie wel dat er veel*

mensen boven de 30 met een lichamelijke of fysieke beperking op zoek zijn naar een maatje/lotgenotengroep.'

De zorgcoördinatoren van school zien dat er steeds meer zichtbaar geworden is voor ze. Een van die respondenten zegt hierover: '*De eenzaamheid is toegenomen over de hele linie en we merken vooral dat het meer zichtbaar is. Dit kwam omdat veel vrije tijdsbesteding stil kwam te liggen. Toen scholen ook dicht gingen vielen de schrijnende gevallen meer op.'* Een van de andere gesproken respondenten van school zegt: *We hebben twee groepen waar we ons extra zorgen over maken. De eerste groep zijn leerlingen met een lager IQ (geldt voor veel leerlingen van het praktijkonderwijs). Deze groep heeft van zichzelf meer moeite met het leggen en onderhouden van sociale contacten. De coronamaatregelen hebben hun eenzaamheid vergroot. De tweede groep zijn leerlingen die Nederlands als tweede spreken (vooral meiden). Bij jongeren in het algemeen hebben we een verhoogde kans op eenzaamheid gezien, mede door Corona.'*

Verschillende personen hebben met name hun zorgen geuit over de groep ouderen, jongeren, alleenstaanden en andere kwetsbare bewoners. Tijdens de lockdowns zijn dit de groepen die volgens hen het zwaarste zijn getroffen. Respondenten geven de volgende drie oorzaken van de toename van eenzaamheidsgevoelens de afgelopen jaren:

1. Coronacrisis

De coronacrisis wordt genoemd als de voornaamste reden van de toename van eenzaamheidsgevoelens. Hier wordt met name gerefereerd aan het sluiten van de scholen en (openbare) ontmoetingsruimten en activiteiten die geen doorgang konden vinden. Een van de coördinatoren van het Pieter Brueghelhuis zei hierover het volgende: 'Na de lockdown zagen we dat bewoners hunkerden naar contact, we voerden iedere dag tientallen gesprekken met bewoners die behoefte hadden aan een praatje'.

2. Maatschappelijke veranderingen

Bovendien is sprake van een toenemende mate van individualisering en digitalisering, waardoor de hoeveelheid vluchtig contact toeneemt. Ook maken veel bewoners (met name jongeren) gebruik van sociale media, wat oppervlakkig contact stimuleert. Dit is een trend die ook landelijk terug te zien is. Een aantal gesproken respondenten geeft aan dat veel netwerken die van oudsher aanwezig waren, nu niet meer als vanzelfsprekend aanwezig zijn. Als voorbeeld wordt de kerk een paar keer genoemd. De kerkgemeenschap is voor veel mensen niet meer een vanzelfsprekend netwerk. Ook geven respondenten aan dat de familierelaties zijn veranderd en het lijkt alsof er minder tijd is voor elkaar. Het volgende citaat van een oudere bewoonster uit Veghel illustreert de toenemende individualisering: *'Vroeger gingen wij ieder weekend naar opa en oma, mijn kleinkinderen doen dit niet meer. Ik vind dit geen probleem, maar het betekent wel dat ik vaker alleen zit in de weekenden.'*
Dit soort maatschappelijke verschuivingen hebben effect gehad op onderlinge verbindingen. Alhoewel niet iedereen vindt dat onderdeel zijn van een netwerk per definitie betekent dat je je niet meer eenzaam voelt, wordt dit wel als een belangrijke factor van invloed gezien.

3. Meer aandacht voor het thema eenzaamheid

Eenzaamheid is mede door de coronacrisis meer onder de aandacht gekomen. Verschillende professionals en beleidsmedewerkers geven aan dat het thema zichtbaarder is geworden en veel maatschappelijke aandacht heeft gekregen. Doordat eenzaamheid zichtbaarder is wordt het sneller gesignaleerd. Zij noemen het principe: 'Hoe beter je kijkt, hoe meer je ziet.' Een gedeelte van de toename zou daarom kunnen worden verklaard door de groeiende aandacht voor het thema.

Prognose

Volgens respondenten hebben de coronamaatregelen geleid tot een toename van eenzaamheidsgevoelens onder de bewoners van de gemeente Meierijstad. De verwachting is dat deze trend zich zal voortzetten wanneer opnieuw sprake is van (strenge) lockdowns. Of eenzaamheidsgevoelens al dan niet zullen toenemen de komende tijd zal naar verwachting sterk

afhankelijk zijn van de mate waarin activiteiten kunnen doorgaan en bewoners elkaar kunnen blijven ontmoeten.

De individualisering en digitalisering zullen zich naar verwachting ook de komende jaren verder toenemen. In combinatie met het landelijke beleid om ouderen langer thuis te laten wonen en de vergrijzing (ook in de gemeente Meierijstad) valt te verwachten dat eenzaamheidsbestrijding ook de komende jaren een grote opgave zal blijven in de gemeente.

Paragraaf 3.3 laat zien dat de wijken Veghel-West 2, Sint-Oedenrode en Schijndel-Centrum (vanwege hun demografische gegevens) een verhoogde kans hebben op eenzaamheid onder bewoners. De prognose is dat met name deze wijken de komende jaren extra kwetsbaar zijn. Hier wonen immers meer bewoners die behoren tot de risicogroepen; de groepen die een verhoogde kans hebben op eenzaamheidsgevoelens.

4

BEVINDINGEN INRICHTING EENZAAMHEIDSBELEID

4. Inrichting eenzaamheidsbeleid

4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de inrichting van het eenzaamheidsbeleid in Meierijstad. De volgende onderzoeksvragen worden beantwoord:

4. Wat is het beleid van de gemeente Meierijstad op het gebied van het tegengaan van eenzaamheid onder de verschillende bevolkingsgroepen?

Gestart is met de samenvattende bevindingen in antwoord op de onderzoeksvragen. De navolgende paragrafen bevatten de onderbouwing. Paragraaf 4.3 bevat de toetsing van het normenkader.

Samenvattende bevindingen
Eenzaamheidsbeleid in Meierijstad (paragraaf 4.2)
Meierijstad heeft geen apart eenzaamheidsbeleid. Het thema 'eenzaamheid' is direct en indirect verweven in verschillende beleidsdoelen en -kaders over verschillende beleidsterreinen. In de beleidskaders 'Samen Gezond in Meierijstad 2018-2021', 'Beleidskader Sociaal Domein', 'Preventief Jeugdbeleid Meierijstad', 'Beleidsnota Armoedebestrijding Meierijstad 2018-2020' staat eenzaamheidsbestrijding concreet benoemd als belangrijk thema. Het beleid richt zich op het voorkomen van sociale uitsluiting en eenzaamheid. Meierijstad sluit aan bij de Nationale Coalitie tegen Eenzaamheid onder de lokale noemer: de Coalitie tegen Eenzaamheid. De Coalitie tegen Eenzaamheid (zie ook paragraaf 5.2) heeft een plan van aanpak, maar dat is geen officieel vastgesteld document. De inbreng van de coalitie dient als input voor het beleid, daar zit veel kennis over eenzaamheid. Veel is gericht op inzet vanuit de lokale coalitie tegen eenzaamheid.

4.2 Eenzaamheidsbeleid Meierijstad

Meierijstad heeft geen apart eenzaamheidsbeleid. Het thema 'eenzaamheid' is direct en indirect verweven in verschillende beleidsdoelen en -kaders over verschillende beleidsterreinen. Binnen de beleidsterreinen gezondheid (beleidskader 'Samen Gezond in Meierijstad 2018-2021'), sociaal domein (Beleidskader Sociaal Domein', 'Preventief Jeugdbeleid') en participatie ('Beleidsnota Armoedebestrijding Meierijstad 2018-2020') wordt eenzaamheidsbestrijding in de bijbehorende beleidskaders concreet benoemd als belangrijk thema. Binnen andere beleidsterreinen, zoals sport en cultuur, wordt eenzaamheidsbestrijding in de bijbehorende beleidskaders ('Sportnota Meierijstad sportief in beweging en Nota Kunst- en Cultuur') indirect onder een andere 'noemer' benoemd. Meierijstad zet binnen deze domeinen in op inclusiviteit, ontmoeten en het wegnemen van bepaalde drempels die belemmerend zijn voor participatie. Onder een andere 'noemer' wordt dus gewerkt aan eenzaamheidsbestrijding. Tot slot sluit Meierijstad regionaal aan bij een specifieke aanpak op eenzaamheidsbestrijding: de coalitie tegen eenzaamheid (zie ook paragraaf 5.2).

Hieronder wordt enkel de inzet op eenzaamheidsbestrijding beschreven voor de beleidskaders waar dat concreet benoemd is.

Mijlpalen van Meierijstad 2017-2022 (collegewerkprogramma van Meierijstad)
In de Mijlpalen van Meierijstad (MvM) voor de periode 2017-2022 worden de speerpunten van beleid en de ambities voor de komende bestuursperiode aangegeven. Basis hiervoor is het coalitieakkoord 2017-2022: 'Meierijstad zijn we samen!' Het coalitieakkoord beschrijft 'wat' de coalitie de komende periode van 5 jaar wil bereiken. In de Mijlpalen van Meierijstad staat 'hoe' de gemeente dat gaat doen en welke activiteiten in gang worden gezet. De leidende thema's voor alle beleidsterreinen zijn, in willekeurige

volgorde: participatie, leefbaarheid, innovatie, duurzaamheid en gezondheid. Deze vijf thema's vormen de onderlegger voor de 9 programma's[6] en zijn leidende principes voor het handelen van alle betrokken partners van Meierijstad.

In de Mijlpalen van Meierijstad wordt alleen in Programma 6 Sociaal Domein het voorkomen van 'eenzaamheid' als belangrijke ambitie genoemd: *"De inwoners van Meierijstad geven zelf vorm aan hun leven en aan hun omgeving. Wij stimuleren en ondersteunen dit. Samen met de inwoners versterken we de leefbaarheid in wijken en dorpen. We voorkomen sociale uitsluiting en eenzaamheid."* In de nadere uitwerking van dit programma wordt het thema 'eenzaamheid' niet meer specifiek benoemd. Enkele doelen ('wat willen we bereiken') hebben wel (indirect) betrekking op eenzaamheidsbestrijding. Bijvoorbeeld: *We experimenteren lokaal met verschillende vrij toegankelijke inloopvoorzieningen voor kwetsbare mensen.*

Gezondheidsbeleid 'Samen Gezond in Meierijstad 2018-2021'

Het beleidsplan is vastgesteld door de gemeenteraad op 5 juli 2018. Dit lokale gezondheidsbeleid sluit aan op De Wet publieke gezondheid (Wpg), de Landelijke nota gezondheidsbeleid, het regeerakkoord en het provinciaal beleid. Lokaal is gekeken naar aansluiting op de Programmalijn Gezondheid, de raakvlakken met andere beleidsterreinen en de omgevingswet. Ook is rekening gehouden met het feit dat gezondheid één van de vijf centrale thema's van het college van Meierijstad is (zie ook *Collegewerkprogramma van Meierijstad: 'de Mijlpalen van Meierijstad' (MvM)*). De kern van het thema is dat mensen gezonder gaan leven en bewuster omgaan met hun leefomgeving. Meierijstad gaat hierbij uit van Positieve Gezondheid. Gezondheid wordt daarbij niet meer gezien als de af- of aanwezigheid van ziekte, maar als het vermogen van mensen om met hun fysieke, emotionele en sociale levensuitdagingen om te gaan en zoveel mogelijk zelf regie te voeren.

Het doel van Meierijstad is om gezondheidsachterstanden tussen inwoners / doelgroepen te verkleinen. Speerpunten die naar voren zijn gekomen zijn met name op het gebied van leefstijl, kwaliteit van leven en omgeving. Voor jongeren gaat het om de leefstijlthema's gezond gewicht, gezonde voeding, voldoende beweging, alcohol, drugs, mediawijsheid en seksualiteit. Voor volwassenen / ouderen gaat het bij leefstijl met name om gezond gewicht, gezonde voeding, voldoende beweging en het tegengaan van problematisch alcoholgebruik. Bij alle doelgroepen komt ondersteuning van mantelzorgers naar voren, evenals eenzaamheid en psychosociaal welbevinden, overbelasting en stress. In het gezondheidsbeleid wordt bij de visie en speerpunten onder 'mentaal welbevinden' het thema 'eenzaamheid' benoemd als speerpunt. In het uitvoeringsplan (zie paragraaf 5.2) is dit speerpunt verder uitgewerkt.

Beleidskader Sociaal Domein

Het thema 'eenzaamheid' is een van de beleidsonderwerpen waar Meierijstad zich binnen het sociaal domein mee bezighoudt. Het beleidsonderwerp 'eenzaamheid' heeft betrekking op de doelen:

5) Meer inwoners leven gezonder zodat ze beter functioneren en minder zorg nodig hebben,
6) Inwoners zijn zelfredzamer door meer gelijkwaardige, integrale en laagdrempeliger ondersteuning en zorg in eigen omgeving en
8) Inwoners voelen zich meer eigenaar van lokale voorzieningen en hebben hier meer over te zeggen.

In het beleidskader Sociaal Domein beschrijft Meierijstad wat ze wil bereiken op het thema 'eenzaamheid'. Dat is vooral gericht op inzet vanuit de lokale coalitie tegen eenzaamheid. In navolging van het Pact voor Ouderen van het ministerie en één van de speerpunten uit het gezondheidsbeleid – verlichten van eenzaamheid bij jongeren en ouderen-, heeft gemeente Meierijstad samen met lokale professionele en

[6] De programma's bestaan uit: Programma 0 Bestuur en ondersteuning, Programma 1 Veiligheid, Programma 2 Verkeer, vervoer en openbare ruimte, Programma 3 Economie, Programma 4 Onderwijs, Programma 5 Sport, cultuur en vrijetijdseconomie, Programma 6 Sociaal Domein, Programma 7 Volksgezondheid en milieu, Programma 8 Volkshuisvesting, ruimtelijke ontwikkeling, stads- en dorpsvernieuwingen.

vrijwillige organisaties de krachten gebundeld en is een lokale coalitie tegen eenzaamheid opgestart (zie ook paragraaf 5.2). Uiteraard heeft het thema eenzaamheid niet alleen raakvlakken met het gezondheidsbeleid maar ook met andere beleidsterreinen binnen welzijn, zoals de inclusieve samenleving, dementievriendelijke gemeente, vrijwilligerswerk, laagdrempelige inloopvoorzieningen en dagbesteding.

Wat wil Meierijstad bereiken?

- Ambitie van de lokale coalitie tegen eenzaamheid is: versterken en faciliteren van huidige voorzieningen en nieuwe lokale initiatieven die organisaties niet alleen kunnen doen of die gemeentebreed zijn;
- Doelen van lokale coalitie tegen eenzaamheid die bijdragen aan het speerpunt eenzaamheid in het gezondheidsbeleid zijn:
    1. Taboe doorbreken
    2. Deskundigheidbevordering
    3. Informeren
- Deze activiteiten dragen ertoe bij dat iedereen mee kan doen in Meierijstad (inclusie) en uitsluiting door eenzaamheid wordt verminderd.

Wat gaat Meierijstad daarvoor doen?

- Gedaan:
  - Gezondheidsbeleid is vastgesteld door de raad;
  - Aftrapbijeenkomst en oprichting stuurgroep coalitie tegen eenzaamheid;
  - Stimuleren en ondersteunen van lokale initiatieven die eenzaamheid tegengaan zoals voor jongeren Join Us , voor uitkeringsgerechtigden via de PIM projecten of via inloopvoorzieningen zoals Pieter Bruegelhuis of Damiaancentrum.
- Lopend:
  - Stimuleren en ondersteunen van lokale initiatieven die eenzaamheid tegengaan;
  - Boekje met lokale voorzieningen en initiatieven die eenzaamheid tegengaan.
- Startend:
  - Ad 1 taboe doorbreken: opstellen communicatieplan
  - Ad 2 en 3 deskundigheidsbevordering en informeren:
    - elke bijeenkomst van de coalitie tegen eenzaamheid bevat presentaties van lokale voorzieningen en initiatieven in dat deelgebied van Meierijstad;
    - aanvullen en actualiseren van boekje met lokale voorzieningen en initiatieven die eenzaamheid tegengaan. En die later digitaal beschikbaar stellen;
  - Mocht er rijkssubsidie beschikbaar komen voor lokale coalities tegen eenzaamheid dan subsidieverzoek indienen.

Uit ambtelijke interviews blijkt dat de Coalitie tegen Eenzaamheid (zie ook paragraaf 5.2) een plan van aanpak heeft, maar dat is geen officieel vastgesteld document. De inbreng van de coalitie dient als input voor het beleid, omdat daar veel kennis zit over eenzaamheid.

Preventief Jeugdbeleid Meierijstad: van nul tot later (2019 – 2022)

Meierijstad kent een preventief jeugdbeleid, waarbij wordt aangesloten bij de strategische visie sociaal domein.

'De jeugd heeft de toekomst! In Meierijstad krijgen ze de aandacht die ze verdienen´. Deze uitspraak verwoordt de ambities vastgelegd in Mijlpalen van Meierijstad:

1) Voor de jeugd zijn in Meierijstad voldoende ontwikkelingsmogelijkheden voor de groei naar volwassenheid door onder andere onderwijs, welzijn en vrijetijdsbesteding.
2) Voor jongeren met problemen is er zorg en ondersteuning, onder andere via de jeugdzorg.

Het preventief jeugdbeleid draagt er aan bij dat jeugdigen in Meierijstad

A. lichamelijk en psychisch gezond zijn.
B. zich gelukkig en tevreden voelen.
C. zich thuis en daarbuiten veilig voelen.
D. financieel gezond en zelfredzaam zijn.
E. actief deel nemen aan de maatschappij.

Het professioneel jeugd- en jongerenwerk wordt georganiseerd vanuit de kernen Schijndel, Sint Oedenrode en Veghel. Vanuit deze kernen is het jongerenwerk in heel Meierijstad actief en werken jongerenwerkers samen. Het jongerenwerk speelt een belangrijke rol bij het voorkomen van problemen als schooluitval, werkloosheid, overlast, uitsluiting en radicalisering. In hun werk staat de persoonlijke vorming van de jongeren en hun talentontwikkeling centraal. Jeugd- en jongerenwerkers hebben daarnaast een belangrijke functie in het creëren van een vertrouwensband met jongeren en in het bereiken van kwetsbare doelgroepen. De Jeugd- en jongerenwerkers hebben daarom ook een belangrijke rol in de eenzaamheidsbestrijding onder jongeren.

In het preventief jeugdbeleid staat onder andere benoemd dat de komende jaren wordt ingezet op de voortzetting van Join Us: ontmoetingen tussen kwetsbare jongeren in Veghel, onder meer ter bestrijding van eenzaamheid, en uitbreiden naar Schijndel en Sint Oedenrode.

Beleidsnota Armoedebestrijding Meierijstad 2018-2020

Deze beleidsnota bevat diverse maatregelen gericht op het bestrijden en voorkomen van armoede. Doelstellingen van beleid zijn het terugdringen van sociale uitsluiting en eenzaamheid, het stimuleren van participatie en het zelf vormgeven van het eigen leven door inwoners die het financieel moeilijk hebben.

4.3 Toetsing normenkader

Oordeel normen beleid

Norm: In Meierijstad is eenzaamheidsbeleid.

Voldoet grotendeels. Meierijstad heeft geen apart eenzaamheidsbeleid. Volgens ambtelijke interviews is het een bewuste keuze geweest van de gemeente om te komen tot een integraal beleidsplan en daarmee het thema ‘eenzaamheid’ te verweven in verschillende beleidsdoelen en -kaders over verschillende beleidsterreinen. In de beleidskaders ‘Samen Gezond in Meierijstad 2018-2021’, ‘Beleidskader Sociaal Domein’, ‘Preventief Jeugdbeleid Meierijstad’, ‘Beleidsnota Armoedebestrijding Meierijstad 2018-2020’ staat eenzaamheidsbestrijding concreet benoemd als belangrijk thema. Het beleid richt zich op het voorkomen van sociale uitsluiting en eenzaamheid. Veel is gericht op inzet vanuit de lokale coalitie tegen eenzaamheid. Binnen andere beleidsterreinen, zoals sport en cultuur, wordt indirect aan eenzaamheidsbestrijding gewerkt. Vaak onder een andere ‘noemer’ zoals inclusiviteit, ontmoeten en het wegnemen van bepaalde drempels die belemmerend zijn voor participatie. Het zijn daarmee ‘gecamoufleerde’ activiteiten die (indirect) bij kunnen dragen aan eenzaamheidsbestrijding.

Norm: Meierijstad heeft hiervoor een analyse gemaakt.

Voldoet deels. Meierijstad gebruikt de gegevens uit de gezondheidsmonitor van de GGD. Om de speerpunten van het Gezondheidsbeleid ‘Samen Gezond in Meierijstad 2018-2021’ te bepalen, is een analyse gemaakt van de gezondheidssituatie in Meierijstad. In het gezondheidsbeleid staat beschreven dat de door de GGD verzamelde gezondheidsinformatie een goed beeld geeft van de gezondheid van de inwoners van Meierijstad. Het geeft daarmee aanknopingspunten voor het Gezondheidsbeleid. Om te komen tot speerpunten is dit cijfermatig beeld aangevuld met opbrengsten uit sessies met inwoners en

professionals, het landelijk en regionaal beleid en de uitgangspunten van Meierijstad. Het thema 'eenzaamheid' is onderdeel van het gezondheidsprofiel en benoemd als 'speerpunt'. In andere beleidsdocumenten is geen analyse gemaakt en wordt niet gesproken over de staat van eenzaamheid.

Norm: Meierijstad kent beleidsdoelen die voortvloeien uit de analyse.

Voldoet deels. In het Gezondheidsbeleid staan speerpunten waar Meierijstad zich de komende jaren op focust. Deze speerpunten vloeien voort uit de sessies met inwoners en professionals, het landelijk en regionaal beleid en de uitgangspunten van Meierijstad. Eenzaamheid is een van de speerpunten waar Meierijstad zich op focust. In het uitvoeringsplan (zie paragraaf 5.2) van het Gezondheidsbeleid zijn deze speerpunten verder uitgewerkt.

Norm: De doelen van het eenzaamheidsbeleid zijn SMART: Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden.

Voldoet deels. Meierijstad kent weinig SMART geformuleerde doelstellingen die betrekking hebben op het thema eenzaamheid. De programma's in het mijlpalen programma zijn dan wel opgebouwd volgens een 'ambitie' op hoofdlijnen, vervolgens 'wat willen we bereiken?', 'wat gaan we er voor doen?' (inclusief tijdspad) en 'wat zijn de kosten?'. Echter wordt 'eenzaamheid' verder niet direct genoemd in het mijlpalenprogramma en kent daarmee geen SMART geformuleerde doelstellingen. Het Gezondheidsbeleid verwijst naar het uitvoeringsplan voor een verdere uitwerking van de speerpunten. Deze uitwerking is niet volledig SMART (zie paragraaf 5.2). In het beleidskader Sociaal Domein beschrijft Meierijstad wat ze wil bereiken op het thema 'eenzaamheid'. De genoemde 'voornemens' (zie paragraaf 5.2) zijn niet volledig SMART. De beleidsnota's bij het preventief jeugdbeleid en armoedebestrijding kent eveneens geen SMART geformuleerde doelstellingen die met eenzaamheid te maken heeft.

Norm: De beleidsdoelen zijn voorzien van indicatoren en prestaties waarmee het doelbereik kan worden bepaald.

Voldoet niet. Uitvoerende organisaties rapporteren niet op eenzaamheid (zie ook hoofdstuk 5). Daardoor ontbreken indicatoren en prestaties en wordt het lastig uitspraken te doen over het doelbereik.

5

BEVINDINGEN TOEPASSING EENZAAMHEIDSBELEID

5. Toepassing eenzaamheidsbeleid

5.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de inrichting van het eenzaamheidsbeleid in Meierijstad. De volgende onderzoeksvragen worden beantwoord:

5. Hoe is het eenzaamheidsbeleid vertaald naar uitvoeringsmaatregelen?
6. Welke beleidsinstrumenten zijn er sinds de oprichting van de gemeente in 2017 daadwerkelijk ingezet om eenzaamheid tegen te gaan?
7. Hoe krijgt de bestrijding van eenzaamheid in de praktijk vorm?
8. Welke partners zijn daarbij betrokken en hoe verhoudt zich dit tot de rol van de gemeente?
9. Hoe ervaren inwoners het tegengaan van eenzaamheid van de gemeente Meierijstad?
10. Welke wensen hebben inwoners op het terrein van eenzaamheidsbestrijding?
11. Welke methodes blijken in andere gemeentes succesvol en zijn die ook toepasbaar in Meierijstad?

Gestart is met de samenvattende bevindingen in antwoord op de onderzoeksvragen. De navolgende paragrafen bevatten de onderbouwing. Paragraaf 5.6 bevat de toetsing van het normenkader.

Samenvattende bevindingen
Eenzaamheidsbeleid vertaald naar uitvoeringsmaatregelen (paragraaf 5.2)
Meierijstad kent diverse uitvoeringsplannen die het thema eenzaamheid raken. Het uitvoeringsplan gezondheid is een uitwerking van het gezondheidsbeleid 'Samen Gezond in Meierijstad' 2018-2021. Het wordt jaarlijks bijgewerkt en aangevuld met acties of ontwikkelingen. Daarnaast is de coalitie tegen eenzaamheid een veelgenoemde beleidsinterventie. Waar de landelijke 5 pijlers vooral gericht zijn op de lange termijn doelen, wil de coalitie ook een aantal concrete doelstellingen formuleren die gericht zijn op de korte termijn (2021-2022). Deze doelstellingen zijn vooral gericht op vindbaarheid van het aanbod, bewustwording, signalering en preventie. Binnen het Beleidskader Sociaal Domein' zijn voornemens beschreven bij het beleidsonderwerp eenzaamheid. Bijvoorbeeld het stimuleren en ondersteunen van lokale initiatieven die eenzaamheid tegengaan. Tot slot is in Meierijstad een samenwerking tussen welzijnsorganisaties onder de noemer Coöperatie Sociaal Werk Meierijstad. Binnen deze samenwerking zijn de welzijnsorganisaties Welzijn de Meierij en ONS Welzijn betrokken bij eenzaamheidsbestrijding. De opdracht die gemeente Meierijstad aan hen geeft is dat ze een actieve bijdrage leveren aan eenzaamheidsbestrijding. Het genoemde doel en ambitie voor 2022 is het voorkomen, signaleren, normaliseren en terugdringen van eenzaamheid onder alle leeftijden.

Inzet beleidsinstrumenten (paragraaf 5.2)
Coalitie tegen Eenzaamheid is een beleidsinstrument dat is ingezet. Doelstellingen van de Coalitie tegen Eenzaamheid zijn vooral gericht op vindbaarheid van het aanbod, bewustwording, signalering en preventie.

Bestrijding eenzaamheid (paragraaf 5.3)
Uit het assenstelsel blijkt dat veel activiteiten zich richten op zowel het bestrijden van sociale- als emotionele eenzaamheid. Een veelvoud bezit meer dan 7 werkzame bestanddelen. Wat betreft de omvang en impact, kennen de meeste activiteiten meer dan 6 deelnemers en is de verwachte impact groot.

Betrokken partners (paragraaf 5.2)
De volgende partijen maken deel uit van de netwerksamenwerking Coalitie tegen Eenzaamheid: ONS Welzijn, Welzijn de Meierij, GGD, Seniorenraad, KBO, Join Us, Pieter Brueghelhuis, gemeente Meierijstad, Brabantzorg en Buurtzorg. Zij zijn vanuit de coalitie betrokken bij eenzaamheidsbestrijding

in Meierijstad. Andere partijen zoals kunst- en cultuur, en sportverenigingen werken ook aan eenzaamheidsbestrijding. Vaak onder en andere 'noemer' zoals inclusiviteit en ontmoeten.

Ervaring inwoners en wensen (paragraaf 5.4)
Niet bij alle bewoners is bekend dat er interventies zijn vanuit de gemeente en haar partners om eenzaamheid te bestrijden. Meer informatie over het aanbod zou volgens hen bijdragen aan deelname. Bewoners die al gebruik maken van interventies zijn veelal via mond tot mond reclame terecht gekomen bij de activiteit. Ook wordt het huis aan huis blad genoemd. Deelnemers zijn erg tevreden over de activiteiten in Meierijstad. Wat betreft wensen wordt een aantal elementen genoemd. 1) Betere informatievoorziening: ook gebruik maken van informatiebronnen en plekken waar bewoners veel komen, zoals supermarkten, huisartsen, scholen (mentor in het bijzonder), jongerenwerk, wijkverpleegkundigen et cetera. 2) Vooral jongeren geven aan activiteiten te missen. 3) Duurzaamheid aanbod: kwetsbare bewoners en senioren geven aan relatief vaak mee te maken dat activiteiten komen te vervallen of van locatie wisselen. Dat vinden zij niet prettig. 4) Betere bereikbaarheid: activiteiten organiseren in nabijheid of zorgen voor goed vervoer. 5) Behoefte aan laagdrempelige ontmoetingscentra is groot. Bewoners geven aan dat zij hopen dat de gemeente ontmoetingsinitiatieven en -locaties blijft faciliteren

Good-practices andere gemeenten (paragraaf 5.5)
Movisie heeft een methodische routekaart geschreven om eenzaamheid van inwoners te voorkomen en te verminderen. Deze bestaat uit twee elementen: 1) 'Hoe organiseer je dat?' (verkenning, plan van aanpak, commitment, sterk netwerk en monitoren en evalueren) en 2) 'Wat kun je doen?' (bewustwordingscampagne, preventie, signaleren en bespreken, ondersteunen en activeren)

5.2 Eenzaamheidsbeleid vertaald naar uitvoeringsinstrumenten

Meierijstad kent diverse uitvoeringsplannen die het thema eenzaamheid raken. De coalitie tegen eenzaamheid is een veelgenoemde beleidsinterventie. Sinds 2020 is Join Us aangesloten bij de coalitie, waardoor de doelgroep is uitgebreid van volwassenen/ ouderen naar jongeren. Uit interviews blijkt dat de coalitie in de lead is wat betreft activiteiten gericht op eenzaamheid. In Meierijstad is geen apart budget voor eenzaamheidsbestrijding. Aangegeven wordt dat de gemeente het wel weet te creëren als dat nodig is. Als uit de coalitie (of andere manier) mooie initiatieven ontstaan, wordt altijd eerst intern nagegaan of hiervoor middelen beschikbaar zijn. Als blijkt dat de activiteit een duidelijke meerwaarde is, dan probeert de gemeente daar budget voor vrij te maken. Bijvoorbeeld via het gezondheidsbudget. Daarnaast worden door de partners van de coalitie soms collectieve activiteiten georganiseerd specifiek gericht op eenzaamheid. Uit interviews met organisaties blijkt dat vanuit het sociaal domein bij subsidieaanvragen niet heel specifiek aandacht wordt besteed aan ontmoeting en eenzaamheid, en of een aanvraag daaraan bijdraagt. Zo missen organisaties een eenduidige visie met bijpassende doelen en indicatoren.

Meierijstad kent daarnaast 4 buurtadviseurs. Zij komen fysiek in de buurt en werken actief aan ontmoeting. Zij hebben het niet over eenzaamheid, maar ontmoeting hangt hier sterk mee samen. Zij hebben bestrijden van eenzaamheid niet als concrete target meegekregen.

Hieronder lichten we de relevante uitvoeringsplannen betreffende eenzaamheidsbestrijding nader toe.

Uitvoeringsplan gezondheid 2021
Het uitvoeringsplan is opgesteld samen met collega's van verschillende beleidsterreinen (sport, jeugd, zorg & veiligheid, onderwijs) en betrokken professionals van GGD, Welzijn de Meierij, ONS Welzijn, Novadic Kentron en JOGG Meierijstad. Het uitvoeringsplan is een uitwerking van het gezondheidsbeleid 'Samen Gezond in Meierijstad' 2018-2021. Elk jaar wordt het uitvoeringsplan bijgewerkt en aangevuld met acties of ontwikkelingen. De opzet, prioritering en budgettering verandert niet gedurende de doorlooptijd van het gezondheidsbeleid (2018 – 2021). In dit plan staan interventies waar in 2021 de focus op ligt. Een groot deel van de interventies die in 2019 of 2020 van kracht waren, worden voortgezet in 2021. Naast de

gemeente zijn in Meierijstad andere partijen en burgerinitiatieven die zich individueel of samen inzetten voor een bepaald thema, zonder inmenging van de gemeente. Deze komen niet terug in voorliggend uitvoeringsplan, maar hebben ook een bijdrage aan positieve gezondheid.

Het uitvoeringsplan beschrijft dat de thema's en bijbehorende prioriteiten in het gezondheidsbeleid al in 2018 zijn bepaald, onder meer op basis van cijfers en input van professionals en de gemeenteraad. Het speerpunt 'eenzaamheid' is in dit uitvoeringsplan door eerder genoemde partners gekenmerkt met een bovengemiddelde prioritering.

Figuur 8 | Prioritering in het gezondheidsbeleid

Laag	Onder gemiddeld	Gemiddeld	Boven gemiddeld	Hoog
Aandacht voor t.a.v. specifieke doelgroep	Aandacht voor t.a.v. specifieke doelgroepen	Aandacht voor t.a.v. specifieke doelgroepen en aandachtswijken	Extra aandacht en inzet t.a.v. specifieke doelgroepen of aandachtswijken	Extra aandacht en inzet t.a.v. de gehele gemeente en specifieke doelgroepen of aandachtswijken

Eenzaamheid

Prioritering				
Laag	Onder gemiddeld	Middel	Boven gemiddeld	Hoog
			X	

Onderstaande tabel geeft de uitwerking van het speerpunt eenzaamheid weer. Hierin staan de interventies, samenwerkende partijen en eventuele aanvullingen.

Tabel 9 | Uitvoeringsplan gezondheid 2021 speerpunt eenzaamheid

Interventies	Samenwerkende partijen	Aanvullingen
Voortzetten coalitie 1 tegen eenzaamheid Hierin worden interventies, projecten en activiteiten bedacht voor het hele jaar. In plaats van eenzaamheid wordt de naam 'Omzien naar elkaar' aangehouden, wat een meer positievere insteek is. *Kartrekkers* Alle deelnemers zijn kartrekker in de coalitie. Er is niet één netwerkorganisator of projectleider.	Pieter Brueghelhuis, Seniorenraad, KBO, BrabantWonen, GGD, ASD, welzijnspartijen, Join Us.	Sinds 2020 is Join Us aangesloten bij de coalitie, waardoor de doelgroep is uitgebreid van volwassenen/ ouderen naar jongeren. Eenzaamheid komt ten slotte onder de hele gemeenschap voor. Doelen voor 2021, gezamenlijk opgesteld met de coalitie: ▪ Naast jongeren en ouderen ook middengroep en kwetsbaren bereiken; ▪ Opstellen communicatieplan om taboe eenzaamheid verder te doorbreken; ▪ Input leveren voor op te stellen gezondheidsbeleid 2022-2025; ▪ Updaten boek met sociale voorzieningen eenzaamheid. Aanvullend op gemeentelijke sociale kaart; ▪ Deskundigheidsbevordering.
Voorbeeld: Walking sports		Doelgroep: senioren.

Tabel 9 | Uitvoeringsplan gezondheid 2021 speerpunt eenzaamheid		
Interventies	Samenwerkende partijen	Aanvullingen
Kartrekkers buurtsportcoach gemeente		Doel: ontmoeten en samen bewegen

Coalitie tegen Eenzaamheid

De gemeente Meierijstad heeft de intentieverklaring ondertekend van het landelijke actieprogramma 'Eén tegen eenzaamheid'[7]. De vijf pijlers in dit programma zijn de start van de lokale aanpak tegen eenzaamheid. De 5 pijlers bestaan uit:

1. Bestuurlijk commitment
2. Creëer een sterk netwerk
3. Betrek mensen, eenzamen zelf
4. Werk aan duurzaam aanpakken
5. Monitoring en evaluatie

Met deze 5 pijlers richten lokale partijen een duurzame aanpak in waarin iedereen verantwoordelijkheid neemt. In Meierijstad is de 'Coalitie Eenzaamheid' sinds 5 oktober 2018 opgezet om aan de slag te gaan met deze pijlers. Dat is een netwerksamenwerking van de volgende 10 partijen: ONS Welzijn, Welzijn de Meierij, GGD, Seniorenraad, KBO, Join Us, Pieter Brueghelhuis, gemeente Meierijstad, Brabantzorg en Buurtzorg. Doel is om te zorgen voor samenwerking tussen de drie kernen in Meierijstad, en om ervaringen uit te wisselen. Op die manier weten partijen van elkaar wat wordt gedaan aan eenzaamheidsbestrijding. De coalitie werkt aan de hand van een plan van aanpak met jaarlijkse doelen. Ze promoot en faciliteert de activiteiten die lokale organisaties uitvoeren. De coalitie staat niet zelf aan het roer om activiteiten op te zetten. Echter komt het voor dat activiteiten gezamenlijk worden opgepakt. Uit gesprekken met beleidsmakers blijkt dat alle aangesloten partijen uit de coalitie subsidie of een opdracht krijgen, waarin is opgenomen dat ze deel zijn van de coalitie en financiële middelen ontvangen om iets te organiseren. De KBO ontvangt bijvoorbeeld financiën om activiteiten te organiseren zoals biljartavonden.

Waar de landelijke 5 pijlers vooral gericht zijn op de lange termijn doelen, wil de coalitie ook een aantal concrete doelstellingen formuleren die gericht zijn op de korte termijn (2021-2022). Deze doelstellingen zijn vooral gericht op vindbaarheid van het aanbod, bewustwording, signalering en preventie:

1. Communicatieplan opstellen en daarmee meer PR geven aan eenzaamheid: bewustwordingscampagne, bijkomend effect: taboe rond eenzaamheid doorbreken
2. Bereikbaarheid en beschikbaarheid bestaand aanbod inzichtelijk maken
3. Meer aandacht voor doelgroep 30-60-jarigen, o.a. door samenwerking met bedrijfsleven: omdat veel interventies al zijn gericht op ouderen en jongeren wil de coalitie in de periode 2021-2022 met name inzetten op deze groep. Ondernemers in de gemeente zouden een faciliterende, informerende en signalerende rol kunnen spelen. Bovendien kunnen ze een rol spelen in organisatie en financiering van activiteiten gericht op preventie/bestrijding van eenzaamheid. Denk aan lokale supermarkten (kletskassa's of koffiehoekjes)

[7] Beleidsontwikkeling op het gebied van welzijn en zorg kan het niet stellen zonder kennis. Om die reden heeft het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport een Wetenschappelijke Adviescommissie voor het actieprogramma Eén tegen eenzaamheid in het leven geroepen. Deze commissie zorgt ervoor dat relevante wetenschappelijke kennis over eenzaamheid beschikbaar gesteld wordt voor beleid en praktijk.

Figuur 10 | Visualisatie netwerk Coalitie tegen Eenzaamheid

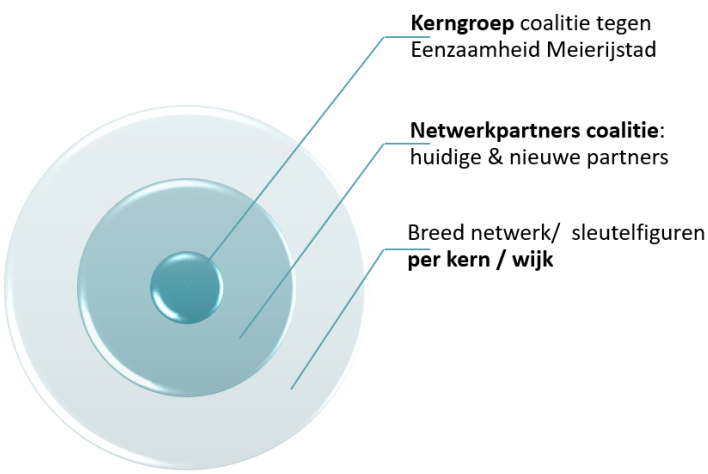

In de afbeelding hiernaast is gevisualiseerd dat rondom de coalitie een groeiend netwerk van partners wordt opgebouwd, die op de hoogte worden gehouden van de activiteiten en/of zelf uitvoering geven aan de activiteiten. Daaromheen zit een brede schil van sleutelfiguren in de wijken en kernen.

De coalitie evalueert jaarlijks het plan in december. Tijdens deze evaluatie wordt besproken welke doelen al behaald zijn, waar goede voortgang wordt gemaakt, en welke punten uit het plan wellicht extra aandacht behoeven. Op basis van deze jaarlijkse evaluatie kan het plan worden bijgesteld.

Voornemens bij beleidsonderwerp eenzaamheid in 'Beleidskader Sociaal Domein'

In onderstaande tabel staan de voornemens uit het Beleidskader Sociaal Domein over het beleidsonderwerp 'eenzaamheid' beschreven.

Tabel 11 | Voornemens bij beleidsonderwerp Eenzaamheid

Gedaan	▪ Gezondheidsbeleid is vastgesteld door de raad; ▪ Aftrapbijeenkomst en oprichting stuurgroep coalitie tegen eenzaamheid; ▪ Stimuleren en ondersteunen van lokale initiatieven die eenzaamheid tegengaan zoals voor jongeren Join Us , voor uitkeringsgerechtigden via de PIM projecten of via inloopvoorzieningen zoals Pieter Bruegelhuis of Damiaancentrum.
Lopend	▪ Stimuleren en ondersteunen van lokale initiatieven die eenzaamheid tegengaan; ▪ Boekje met lokale voorzieningen en initiatieven die eenzaamheid tegengaan.
Startend	▪ Ad 1 taboe doorbreken: – Opstellen communicatieplan ▪ Ad 2 en 3 deskundigheidsbevordering en informeren: – Elke bijeenkomst van de coalitie tegen eenzaamheid bevat presentaties van lokale voorzieningen en initiatieven in dat deelgebied van Meierijstad; – Aanvullen en actualiseren van boekje met lokale voorzieningen en initiatieven die eenzaamheid tegengaan. En die later digitaal beschikbaar stellen; ▪ Mocht er rijkssubsidie beschikbaar komen voor lokale coalities tegen eenzaamheid dan subsidieverzoek indienen.

Werkplan 2022: Coöperatie Sociaal Werk Meierijstad

Meierijstad wil op een samenhangende manier uitvoering geven aan het welzijnswerk en maatschappelijk werk. Op deze manier wordt samengewerkt aan de ambities en doelstellingen van Meierijstad, zoals opgenomen in de visie Sociaal domein. Doel is dat de hernieuwde samenwerking vanaf 1-1-2020 tussen

gemeente Meierijstad als opdrachtgever en de welzijnsorganisaties als opdrachtnemer gerealiseerd is. Om de samenwerking vorm te geven wordt een maatschappelijke opdracht opgesteld.

De Coöperatie Sociaal Werk Meierijstad bestaat uit 5 organisaties: Welzijn de Meierij, ONS Welzijn, Lumens, Farent (Sociaal Werk), MEE. Het werkplan 'Breder kijken: Een integrale aanpak van maatschappelijke vraagstukken' beschrijft het gezamenlijk doel: *"we willen dat inwoners van Meierijstad kunnen meedoen, zelfredzaam zijn en regie hebben over hun leven. Daarbij richten we ons primair op kwetsbare inwoners en risicogroepen met een ondersteunings- of zorgbehoefte."* In dit werkplan staat de inzet en plannen voor 2022 op grond van de kaders en vraagstelling van de gemeente Meierijstad. Signalen en conclusies uit onze tussentijdse evaluatie van 2021 zijn verwerkt in speerpunten en werkdoelen.

Het werkplan is opgesteld op basis van veertien deelopdrachten. De thema's van de deelopdrachten zijn verschillend. In de uitwerking staat dat de coöperatie expliciet uitgaat van een integrale benadering, naast het uitvoeren van gerichte activiteiten conform de opdracht. Als voorbeeld voor 2022 is de nieuwe opdracht Eenzaamheid (deelopdracht 14) een vraag aan het sociaal werk om dit thema specifiek te adresseren. Ook binnen andere deelopdrachten zoals het Jongerenwerk, bij Mantelzorgondersteuning en Buurtondersteuning is aandacht voor eenzaamheid.

Bij deelopdracht 14 'Eenzaamheid' zijn de welzijnsorganisaties Welzijn de Meierij en ONS Welzijn direct betrokken. De opdracht die gemeente Meierijstad aan hen geeft is dat ze een actieve bijdrage leveren aan eenzaamheidsbestrijding. Het genoemde doel en ambitie voor 2022 is het voorkomen, signaleren, normaliseren en terugdringen van eenzaamheid onder alle leeftijden. De organisaties in Sociaal Werk Meierijstad leveren hun bijdrage aan de 'Coalitie Eenzaamheid' door het stimuleren en ondersteunen van lokale initiatieven die eenzaamheid tegengaan. Hiervoor hebben de twee partijen € 49.386 (600 uur) beschikbaar.

De welzijnsorganisaties ondersteunen vrijwilligers in de uitvoering van hun werkzaamheden om eenzaamheid terug te dringen. Een voorbeeld hiervan is het preventieve en activerende huisbezoek bij (eenzame) ouderen. De KBO's hebben vrijwillige ouderen adviseurs (voa's) in dienst en die verrichten ook huisbezoeken. Die hebben hetzelfde doel als de preventie huisbezoeken vanuit de welzijnspartijen. Tijdens dit huisbezoek worden bewoners geattendeerd op activiteiten in Meierijstad. Daarnaast worden verjaardagskaarten opgestuurd wanneer iemand 75 wordt, met de tekst dat zij gebeld worden door een vrijwilliger. In dat telefoongesprek wordt iemand ook gewezen op beschikbare activiteiten in Meierijstad. Welzijn de Meierij en ONS Welzijn hebben een ambassadeursrol om het onderwerp bij al hun gesprekspartners, organisaties en bedrijven bespreekbaar te maken. Op die manier werken ze taboedoorbrekend. De deelopdracht Eenzaamheid heeft veel raakvlakken met de andere deelopdrachten. De welzijnsorganisaties zorgen voor verbinding hiermee en spelen in op de wensen en behoeften van de inwoners.

Een terugkoppeling naar de gemeente over het resultaat bestaat uit het aantal preventieve huisbezoeken , de waargenomen signalen, trends en ontwikkelingen. Uit interviews blijkt dat het lastig is om hier streefwaarden aan te koppelen om twee redenen: 1. Wat doe je als deze streefwaarden niet gehaald worden? 2. We werken met veel vrijwilligers, je kan vrijwilligers ook niet te veel pushen.

5.3 Eenzaamheidsbestrijding in de praktijk

Om de impact van een eenzaamheidsinterventie te bepalen, dient gekeken te worden naar (1) het doel van de interventie (richt het zich op sociale eenzaamheid, emotionele eenzaamheid of allebei), (2) in hoeverre de werkzame bestanddelen van toepassing zijn binnen een interventie, (3) de omvang en impact van de interventie. Bij partners uit de Coalitie Eenzaamheid is opgevraagd welke interventies zij organiseren in het kader van eenzaamheidsbestrijding. Vervolgens de mate waarin deze interventies zich richten op sociale- en/of emotionele eenzaamheid, in hoeverre die 'werkzame bestanddelen' bezitten en

wat de impact is. Op die manier is een 'assenstelsel' ontstaan dat weergeeft hoe de bestrijding van eenzaamheid in de praktijk vorm krijgt.
Voordat we de bevindingen presenteren, lichten we eerst elementen uit het assenstelsel en de werkwijze van de analyse toe.

Soorten eenzaamheid

Dit onderzoek richt zich op twee soorten eenzaamheid (zie ook paragraaf 2.3).
Sociale eenzaamheid

- Het verbeteren (of vergroten) van het sociale netwerk. Het aangaan van nieuwe relaties of het onderhouden van bestaande relaties.
- Het vergroten van het gevoel erbij te horen. Het gevoel ervaren dat er iemand is waarop je kan terugvallen of dat je (vanzelfsprekend) deelneemt aan gezamenlijke activiteiten.

Emotionele eenzaamheid

- Het vergroten van intimiteit. De ervaring van 'gehechtheid' en het gevoel hebben van een intieme relatie met een ander die er speciaal voor jou is.
- Het vergroten van het gevoel betekenis te hebben. Het hebben van een doel in het leven en bijdragen aan een sociaal of maatschappelijk verband.

Werkzame bestanddelen eenzaamheidsinterventies

Volgens Kenniscentrum Vilans is het hoofddoel van eenzaamheidsinterventies het verminderen, aanpakken, bestrijden of leren omgaan met eenzaamheid. Kenniscentrum Vilans komt met negen algemene werkzame bestanddelen voor eenzaamheidsinterventies. Deze zijn samengesteld op basis van factoren die zijn benoemd in 13 reviewstudies. Deze algemene werkzame elementen zijn basisvoorwaarden voor succesvolle eenzaamheidsinterventies. Deze zijn in onderstaande box weergegeven.

1. *Theoretische onderbouwing.* Eenzaamheidsinterventies waaronder een doordacht theoretisch, methodisch fundament ligt met betrekking tot eenzaamheid en eventueel een andere (sociale) theorie (bijvoorbeeld met betrekking tot sociaal leren, hechting of groepsontwikkeling) zijn succesvoller dan interventies waarbij dit niet het geval is.
2. *Onderzoekende benadering.* Eenzaamheidsinterventies waarbij evaluatie structureel plaats vindt en waarbij een vorm van (proces)onderzoek is ingebouwd, zijn succesvoller dan interventies waarbij dit niet het geval is.
3. *Selectie van deelnemers.* Eenzaamheidsinterventies waarbij deelnemers een meer overeenkomstige problematiek hebben en er dus met een homogene, specifieke groep wordt gewerkt, zijn succesvoller dan interventies waarbij dit niet het geval is. Eenzaamheidsinterventies waarbij deelnemers zichzelf (na doorverwijzing) bewust aanmelden voor een activiteit gericht op eenzaamheid zijn succesvoller dan interventies waarbij dit niet het geval is.
4. *Inbreng van deelnemers.* Eenzaamheidsinterventies waarbij deelnemers actief inbreng hebben in het verloop van de interventie (inclusief de planning, implementatie en evaluatie) zijn succesvoller dan interventies waarbij dit niet het geval is. Eenzaamheidsinterventies waarbij deelnemers bereid zijn tijd en energie te investeren in het aanpakken van de eigen eenzaamheid zijn succesvoller dan interventies waarbij dit niet het geval is.
5. *Kwaliteit van uitvoerders.* Eenzaamheidsinterventies waarbij aandacht is voor selectie, training en ondersteuning van aanbieders (professionals en vrijwilligers) zijn succesvoller dan interventies waarbij dit niet het geval is. Er dient draagvlak te zijn voor de interventie vanuit verschillende lagen van de organisatie. Eenzaamheidsinterventies waarbij er sprake is van professionele inzet zijn succesvoller dan interventies waarbij dit niet het geval is.
6. *Maatwerk benadering.* Eenzaamheidsinterventies waarbij gericht gewerkt wordt aan een specifieke oorzaak van eenzaamheid – en waarbij dus maatwerk geleverd wordt – zijn succesvoller dan interventies waarbij dit niet het geval is.
7. *Looptijd, duur en frequentie.* Eenzaamheidsinterventies die een langere looptijd hebben en waarbij sprake is van meer en meer frequente contactmomenten, zijn succesvoller dan interventies waarbij dit niet het geval is.
8. *Meervoudige aanpak.* Een aanpak waarbij gewerkt wordt met een combinatie van eenzaamheidsinterventies is eerder succesvol dan een op zichzelf staande interventie.

9. *Inzet technologie.* Eenzaamheidsinterventies waarbij (nieuwe) technologie als hulpmiddel wordt ingezet zijn succesvoller dan interventies waarbij dit niet het geval is. Anders dan bij de andere genoemde werkzame elementen is technologie geen basisvoorwaarde, maar een pré

Impact interventie

De impact van de interventie is een combinatie van een door partners gemaakte schatting van 1) de omvang van de bereikte doelgroep en 2) hoe groot de gevolgen zijn bij het eventueel wegvallen van een initiatief (impact). De gevolgen (en daarmee impact) zijn (relatief) klein als veel soortgelijke activiteiten worden georganiseerd waar een deelnemer kan aansluiten. De gevolgen (en daarmee impact) zijn (relatief) groot als weinig soortgelijke activiteiten worden georganiseerd.

Assenstelsel eenzaamheidsinterventies Meierijstad

In onderstaand tekstblok lichten we de werkwijze van de analyse toe.

Toelichting en leeswijzer assenstelsel

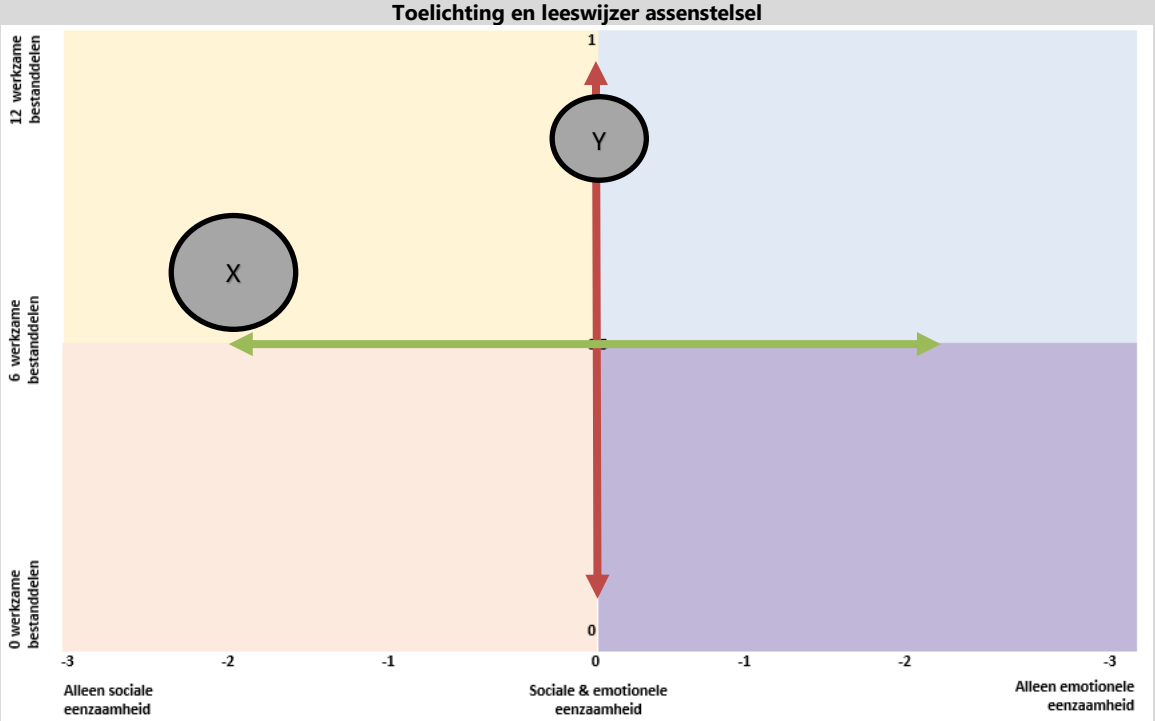

De positie op de x-as geeft de mate weer waarin de interventie zich richt op sociale- of emotionele eenzaamheid. Een score op de '0' (verticale **rode** lijn in het midden) betekent dat een interventie zich zowel richt op sociale- als op emotionele eenzaamheid. Hoe verder een interventie links ligt, hoe meer het zich richt op sociale eenzaamheid. Andersom geldt dat hoe verder een interventie rechts ligt, hoe meer het zich richt op emotionele eenzaamheid.

De positie op de y-as geeft de mate van aanwezigheid van de werkzame bestanddelen weer. De 9 werkzame bestanddelen zijn volgens onderstaande opsomming geoperationaliseerd. Een aantal bestanddelen is uitgesplitst in 2 vragen, waardoor in totaal 12 vragen zijn gesteld. De horizontale **groene** lijn in het midden betekent dat op 6 van de 12 antwoordopties met 'ja' is beantwoord. Hoe verder een interventie onder de horizontale lijn ligt, hoe minder sprake is van werkzame bestanddelen. Andersom geldt dat hoe verder een interventie boven de horizontale lijn ligt, hoe meer sprake is van werkzame bestanddelen.

1. Theoretische onderbouwing:
   a. Ja / Nee (of minimaal): De activiteit is theoretisch onderbouwd (gebaseerd op een methodiek, bijvoorbeeld)
2. Onderzoekende benadering:
   a. Ja / Nee (of minimaal): De activiteit wordt geëvalueerd in totaliteit.
   b. Ja / Nee (of minimaal): De activiteit wordt geëvalueerd door deelnemers (op individueel niveau)
3. Selectie van deelnemers:
   a. Ja / Nee (of minimaal): De deelnemers hebben overeenkomstige problematiek (homogene, specifieke groep?)
   b. Ja / Nee (of minimaal): Deelnemers melden zichzelf aan (vrijwillig)

4. Inbreng van deelnemers:
    a. Ja / Nee (of minimaal): De deelnemers hebben een actieve inbreng in het verloop van de activiteit
5. Achtergrond van uitvoerders:
    a. Ja / Nee (of minimaal): Er is sprake van professionele inzet (betaalde krachten)
    b. Ja / Nee (of minimaal): Professionals / vrijwilligers worden getraind
6. Maatwerk benadering:
    a. Ja / Nee (of minimaal): Tijdens de activiteit wordt gewerkt aan een specifieke oorzaak van eenzaamheid
7. Looptijd, duur en frequentie:
    a. Ja / Nee (of minimaal): De activiteit vindt structureel plaats (vaker dan 1 keer)
8. Meervoudige aanpak
    a. Ja / Nee (of minimaal): Er wordt samengewerkt met andere interventies / activiteiten
9. Inzet technologie:
    a. Ja / Nee (of minimaal): Tijdens de uitvoering van de activiteit worden technologische hulpmiddelen ingezet

De grootte van de bol zegt iets over de impact van de interventie. Hoe groter de omvang van de bol, hoe groter de omvang van de groep en impact van de interventie is. De impact wordt berekend door respondenten een schatting te laten maken van:

1. De omvang van de bereikte doelgroep: Hoe veel deelnemers sluiten aan bij deze activiteit?
    a. 1-5
    b. 6-15
    c. 16 of meer
2. De verwachte impact van de interventie
    a. Groot (de impact voor de deelnemers is groot, omdat de gevolgen (relatief) groot zijn als deze activiteit weg zou vallen)
    b. Middel
    c. Klein (de impact voor de deelnemers is klein, omdat in Meierijstad soortgelijke activiteiten worden georganiseerd)

Onderstaand rekenvoorbeeld geeft weer hoe de X en Y in het voorbeeld hierboven is geplot.

Interventie	**Sociale eenzaamheid**		**Emotionele eenzaamheid**		**Werkzame bestanddelen**												**Omvang en impact**	
	Verbeteren, vergroten sociale netwerk	Vergroten van het gevoel erbij te horen	Vergroten van intimiteit	Vergroten gevoel betekenis te hebben	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Inschatting omvang doelgroep	Inschatting impact
	Verbeteren, vergroten sociale netwerk	Vergroten van het gevoel erbij te horen	Vergroten van intimiteit	Vergroten gevoel betekenis te hebben	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Inschatting omvang doelgroep	Inschatting impact
Int. X	X	X			x	x	x		x		x	x		x	x		≥ 16 (3)	Middel (2)
Score int. X	2 x sociale eenzaamheid = **-2**				8/12 werkzame bestanddelen = **0,7**												5/6 impact = **0,8**	
Int. Y	x	x	X	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	≤ 5 (1)	Middel (2)
Score int. Y	2 x sociale + 2 x emotionele eenzaamheid = **0**				11/12 werkzame bestanddelen = **0,9**												3/6 impact = **0,5**	

Assenstelsel eenzaamheidsinterventies Meierijstad

Op bladzijde 44 staat het assenstelsel. Het assenstelsel is gebaseerd op 48 (samengevoegde) activiteiten

vanuit 7 organisaties[8]. Meierijstad kende in 2020 229 inloopvoorzieningen[9]. Daarom zijn vergelijkbare activiteiten, zoals inlopen, geclusterd. Dat betekent dat bijvoorbeeld een inloop georganiseerd door dezelfde organisatie voor dezelfde doelgroep, maar 1 keer voorkomt in het assenstelsel. Het assenstelsel omvat daarmee een veelvoud van 48 (samengevoegde) activiteiten in Meierijstad die zich richten op eenzaamheidsbestrijding.

Soorten eenzaamheid
Het assenstelsel laat zien dat:
- 39 (samengevoegde) activiteiten zich richten op beide vormen van eenzaamheid
- 5 (samengevoegde) activiteiten zich richten op enkel sociale eenzaamheid
- 1 (samengevoegde) activiteit zich richt op enkel emotionele eenzaamheid
- 3 (samengevoegde) activiteiten zicht richten op beide vormen van sociale eenzaamheid en 1 vorm van emotionele eenzaamheid ('de activiteit vergroot het gevoel van hechting')

Werkzame bestanddelen
Het assenstelsel laat zien dat:
- 12 (samengevoegde) activiteiten 6 of minder werkzame bestanddelen bezit
- 36 (samengevoegde) activiteiten 7 of meer werkzame bestanddelen bezit

Onderstaande tabel geeft weer hoe vaak ieder werkzaam bestanddeel voorkomt.

Tabel 12 | Frequentie per werkzame bestanddeel

Werkzame bestanddelen	Antwoord = 'ja'
1. Theoretische onderbouwing:	
a. De activiteit is theoretisch onderbouwd (gebaseerd op een methodiek, bijvoorbeeld)	35
2. Onderzoekende benadering:	
a. De activiteit wordt geëvalueerd in totaliteit.	39
b. De activiteit wordt geëvalueerd door deelnemers (op individueel niveau)	34
3. Selectie van deelnemers:	
a. De deelnemers hebben overeenkomstige problematiek (homogene, specifieke groep?)	15
b. Deelnemers melden zichzelf aan (vrijwillig)	47
4. Inbreng van deelnemers:	
a. De deelnemers hebben een actieve inbreng in het verloop van de activiteit	36
5. Achtergrond van uitvoerders:	
a. Er is sprake van professionele inzet (betaalde krachten)	18
b. Professionals / vrijwilligers worden getraind	34
6. Maatwerk benadering:	
a. Tijdens de activiteit wordt gewerkt aan een specifieke oorzaak van eenzaamheid	27
7. Looptijd, duur en frequentie:	
a. De activiteit vindt structureel plaats (vaker dan 1 keer)	46
8. Meervoudige aanpak	
a. Er wordt samengewerkt met andere interventies / activiteiten	32
9. Inzet technologie:	
a. Tijdens de uitvoering van de activiteit worden technologische hulpmiddelen ingezet	2

[8] Zie bijlage 4 voor een overzicht van alle 48 (samengevoegde) activiteiten en de bijbehorende scores waar het assenstelsel op is gebaseerd.
[9] Verkenning van Trends en Ontwikkelingen als onderdeel van het onderzoek 'Rentree door Entree' naar 'laagdrempelige inloopvoorzieningen, daginvulling en dagbesteding in Meierijstad, juni 2020'

De verwachte impact van de interventie
Het assenstelsel laat zien dat:

- 5 (samengevoegde) activiteiten een bereik hebben van 5 deelnemers of minder
- 21 (samengevoegde) activiteiten een bereik hebben van 6 tot 15 deelnemers
- 19 (samengevoegde) activiteiten een bereik hebben van 16 deelnemers of meer

Daarnaast laat het assenstelsel zien dat:

- 8 (samengevoegde) activiteiten een middelmatige verwachtte impact hebben
- 40 (samengevoegde) activiteiten een grote verwachte impact hebben

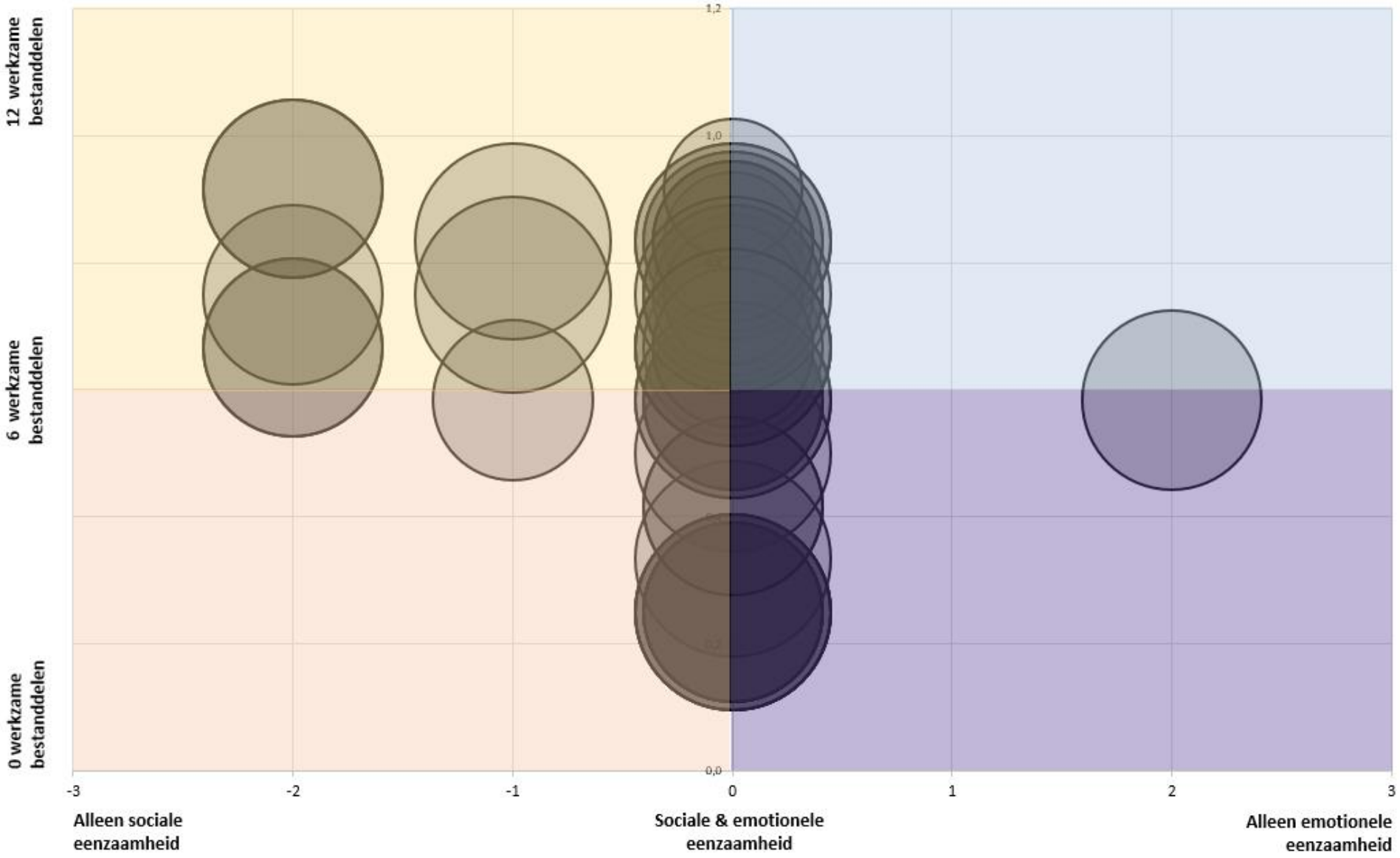
12 werkzame bestanddelen
6 werkzame bestanddelen
0 werkzame bestanddelen
1,2
1,0
0,0
-3
-2
-1
0
1
2
3
Alleen sociale eenzaamheid
Sociale & emotionele eenzaamheid
Alleen emotionele eenzaamheid

5.4 Ervaringen inwoners en wensen

Ervaring inwoners eenzaamheidsbestrijding Meierijstad

Bewoners die geen gebruik maken van aanbod

Veel gesproken bewoners geven aan dat eenzaamheid een belangrijk thema is. Niet bij alle bewoners is bekend dat vanuit de gemeente en haar partners interventies zijn om eenzaamheid te bestrijden. Onder bewoners die nog geen gebruik maken van interventies is veel onbekendheid over de mogelijkheden. Zij kennen het aanbod niet of onvoldoende. Op de vraag of zij het idee hebben dat veel bewoners gebruik maken van aanbod, geven ze aan dat niet te weten. Wel geven zij aan dat meer informatie over het aanbod zou bijdragen aan deelname. De groepen die zij noemen waar zij zich het meeste zorgen over maken is erg divers. Naast ouderen en jongeren worden ook alleenstaanden, mensen met een kleine portemonnee en mensen met een fysieke/ mentale beperking en mensen met een ziekte genoemd.

Bewoners die wel gebruik maken van aanbod

Bewoners die al gebruik maken van interventies komen veelal via mond-tot-mond reclame terecht bij de activiteit. Ook wordt het huis aan huis blad genoemd. Bewoners geven aan dat als ze eenmaal deelnemen aan een activiteit, ze ook in aanraking komen met andere mogelijkheden en geïnformeerd worden over wat nog meer beschikbaar is in Meierijstad. Zij geven aan dan te zien dat op verschillende plekken in Meierijstad veel en diverse activiteiten worden georganiseerd voor bewoners om eenzaamheid te bestrijden. Bewoners geven allemaal aan dat ze blij zijn met de interventies waar zij aan deelnemen. Bovendien geven de gesproken deelnemers overwegend aan dat deelname aan activiteiten in grote mate bijdraagt aan het verkleinen van gevoelens bij eenzaamheid. Een van de bewoners zegt hierover: "*We hebben een vast clubje op de dinsdagochtend. Als ik er een keer niet ben dan word ik gebeld. Ik heb zo echt het gevoel dat ik onderdeel ben van een groep. We hebben ook wel eens contact buiten deze ochtenden om, dat is eigenlijk net zo belangrijk. Als ik heel eerlijk ben is dat nog belangrijker dan de activiteit zelf. Sinds ik mijn partner ben verloren is mijn wereld een stuk kleiner geworden. Ik voel me onderdeel van een grotere groep.*"

Wensen inwoners op het terrein van eenzaamheidsbestrijding

Betere informatievoorziening

Gesproken bewoners geven aan dat de gemeente ten aanzien van het informeren van bewoners nog slagen kan maken. Een groot deel van de bewoners die gebruik maakt van interventies, geeft aan dat zij via mond-tot-mond reclame bij de activiteit terecht zijn gekomen. Dezelfde bewoners geven aan dat het zou helpen om op allerlei verschillende manieren bewoners te informeren over activiteiten en mogelijkheden die er zijn. Zij geven aan dat nog grote groepen bewoners niet op de hoogte zijn van de mogelijkheden. De site van de gemeente evenals de huis- aan huisbladen worden vaak genoemd. Over dat laatste geven verschillende bewoners aan dat zij die al enkele maanden niet hebben gekregen. Hiernaast geven zij aan dat plekken waar bewoners veelal komen, zoals de supermarkt en de huisarts, belangrijke plekken zijn waar de gemeente mensen kan informeren. Jongeren benoemen de scholen, de mentor in het bijzonder, en het jongerenwerk als informatiebron. Mensen met een beperking of met een ziekte noemen de professionals, zoals wijkverpleegkundige en de poli waar ze regelmatig komen. Een van de deelnemers zegt hierover: *"Voor mijn ziekte werkte ik in de buurtzorg, weliswaar in een andere gemeente. Daarom wist ik dat er aanbod was. Toen ik ziek werd heb ik nog best lang moeten zoeken naar passend aanbod. Als ik met mijn kennis en digitale vaardigheden al zo veel moeite heb met het vinden van iets wat past zal het voor andere bewoners veel moeilijker zijn. Dat een arts niet op de hoogte is van het lokaal aanbod begrijp ik, maar het zou fijn zijn als een wijkverpleegkundige of maatschappelijk werker de informatie wel heeft"*

Veel en divers aanbod, maar niet voor alle doelgroepen en niet op alle gewenste momenten

Met name volwassen en oudere bewoners die gebruik maken van allerlei vormen van aanbod geven aan dat als ze eenmaal deelnemen aan een activiteit ze zien dat in Meierijstad veel en divers aanbod is. Doorgaans veel meer dan ze in eerste instantie dachten. Zo geven veel bezoekers van het Pieter Bruegelhuis bijvoorbeeld aan dat op die locatie veel wordt aangeboden.

Hoewel veel ouderen enthousiast zijn over het aanbod, worden ook verbeterpunten genoemd. Bij een activiteit van Stichting Met je hart geven drie alleenstaande oudere dames aan dat zij heel blij zijn met de activiteiten vanuit de stichting, maar met name op specifieke momenten zoals in de weekenden en op feestdagen behoefte hebben aan activiteiten. Juist op die momenten voelen zij zich alleen. Een van de dames zei hierover het volgende *"Het zou heel erg helpen als er iets georganiseerd zou worden op zondagen en op tweede kerstdag bijvoorbeeld. Op zondag hebben mijn kleinkinderen vaak voetbal of hockey en komen ze minder snel langs. In het weekend voel ik mij extra alleen omdat iedereen leuke dingen doet."*

Onder jongeren heerst een ander beeld. Veel jongeren geven aan dat eenzaamheid een groot vraagstuk is en dat zij vinden dat in Meierijstad te weinig aanbod is voor jongeren. Jongeren geven aan dat ze de verschillende inlopen van het jongerenwerk kennen, bijvoorbeeld bij jongerencentrum Bizzi in Schijndel. Ze wensen ook voor hen voldoende gevarieerd aanbod. De afgelopen twee jaar is veel geannuleerd. Een van de jongeren zegt hierover: "*Veel jongeren zijn heel eenzaam geweest de afgelopen tijd. Ook nu nog. Nu kunnen we naar school, maar er is nog zo weinig te doen. Alle leuke dingen zoals schoolfeesten, kamp, na schoolse activiteiten zijn afgeschaft. Nu hangen we na schooltijd rond op het schoolplein, maar daar is het eigenlijk veel te koud voor. Kijk hoe hard ik tril van de kou, maar toch blijf ik. Bij Bizzi chillen sommige jongeren, maar ook daar zijn geen activiteiten. Ik zou ook graag willen dat er op de middelbare scholen activiteiten zijn voor jongeren. Ik wil daar beste in meedenken."*

Duurzaamheid belangrijk aandachtspunt
Een deel van de gesproken bewoners die gebruik maakt van aanbod geeft aan dat met name voor de wat kwetsbare bewoners en voor senioren het belangrijk is dat aanbod duurzaam is. Ze maken relatief vaak mee dat activiteiten komen te vervallen of van locatie wisselen. Dat was voor een deel Corona gerelateerd, maar ook omdat op eerdere locaties geen plek meer was.

Bereikbaarheid
Gesproken bewoners geven aan dat door de hele gemeente activiteiten worden georganiseerd. Het belang dat voldoende diverse ontmoetingsplekken in de buurt aanwezig zijn, benadrukken alle gesproken bewoners, van jong tot oud. Een van de bewoners zegt hierover: *"Ik begrijp heel goed dat je niet voor iedereen op loopafstand iets kunt organiseren. Niet iedereen houdt van hetzelfde. Wel is het belangrijk dat er een plek is waar je naar toe kunt gaan voor een praatje, een kop koffie en anderen ontmoet. Dat zou je in elke wijk moeten hebben. Dat je daarnaast voor een activiteit die je echt wil moet reizen is minder erg."*
Bewoners geven aan dat op het vlak van bereikbaarheid terrein te winnen is. De mogelijkheden van vervoer (regiotaxi, vervoersprojecten) dienen uitgebreider te worden wat hen betreft. Nu is het voor een groep bewoners niet altijd mogelijk om de stap naar aanbod te maken.

Behoefte aan laagdrempelige ontmoetingscentra is groot
Onder de gesproken bewoners wordt bevestigd dat voldoende locaties verspreid over de gemeente nodig zijn waar bewoners bij elkaar kunnen blijven komen. Zij hopen dat de gemeente ontmoetingsinitiatieven en -locaties blijft faciliteren. Het Pieter Bruegelhuis wordt vaak genoemd als mooi voorbeeld waar uiteenlopende activiteiten voor uiteenlopende doelgroepen aanbod is. Hiernaast geven met name jongeren aan dat zij de school ook als belangrijke locatie beschouwen. Voor veel bezoekers geldt dat de activiteit die ze bijwonen belangrijk wordt gevonden, maar dat de ontmoeting en het samenzijn voor hen centraler staat. Een van de deelnemers zegt hierover: *"Thuis schilder ik ook. Eigenlijk schilder ik thuis nog veel beter dan tijdens de schilderactiviteit. Maar voor mij is deze activiteit erg belangrijk. Thuis ben je zo alleen. Hier komt mijn passie voor schilderen en mijn behoefte aan gezellig samen zijn samen."*

5.5 Good-practices andere gemeenten

Movisie heeft een methodische routekaart geschreven om eenzaamheid van inwoners te voorkomen en te verminderen. Deze bestaat uit de twee elementen *'Hoe organiseer je dat'* en '*Wat kun je doen?*'. Die worden hieronder nader toegelicht, inclusief good-practises uit andere gemeenten.

Hoe organiseer je dat?

Verkenning

- Breng cijfers over eenzaamheid in beeld.
- Ga in gesprek over de cijfers
- Geef aandacht aan specifieke groepen
- Heb oog voor broedplaatsen van eenzaamheid ('live-events')

Voorbeeld gemeente Bernheze
De gemeente Bernheze verkent de huidige ondersteuning en behoeft in Bernheze met een vragenlijst. De vragenlijst bestaat uit vragen over activiteiten die organisaties rondom het thema organiseert, voor welke doelgroep dit is, met welk doel en op welke mate van vereenzaming deze activiteit is gericht. Gevraagd wordt per activiteit apart weer de doelgroep, het doel en de mate van vereenzaming aan te geven. Vervolgens is aan organisaties gevraagd wat zij denken dat bewoners in Bernheze nodig hebben t.a.v. activiteiten gericht op het voorkomen van eenzaamheid en wat daarvoor nodig is om dit te realiseren.

Plan van aanpak

- Ga in co-creatie aan de slag (samen met betrokken partners, vrijwilligers, ervaringsdeskundigen en sleutelfiguren die input kunnen geven over wijken/buurten en doelgroepen in relatie tot eenzaamheid).
- Verbind met andere beleidsterreinen (zoals inclusie, gezondheid, sport en jeugd)
- Bepaal wie het plan van aanpak schrijft

Voorbeeld gemeente 's-Hertogenbosch
De gemeente 's-Hertogenbosch licht met een infographic het plan van aanpak toe. Deze infographic gaat in op waarom een aanpak nodig is, waarom eenzaamheid een probleem is, wat de gemeente al doet om eenzaamheid te voorkomen en waar de gemeente zich op gaat richten:
Spoor 1: Bewustwording
Spoor 2: Kennis krijgen, houden en delen: herkennen van eenzaamheid
Spoor 3: Samenwerken en interventies in stad, wijk en buurt
Spoor 4: Activiteitenkalender

Commitment

- Creëer commitment bij de betrokken wethouder(s)
- Zorg voor motivatie en tijd
- Agendeer eenzaamheid binnen het college van B&W en de gemeenteraad

Voorbeeld gemeente Utrecht
Raadsinformatiebrieven informeert de gemeente Utrecht haar raad. Bijvoorbeeld in de raadsinformatiebrief van 22 juni 2021 gaat zij in op de stappen die zijn gezet tijdens de coronacrisis, naar aanleiding van de actualiteit maar ook de tussentijdse evaluatie die vorig jaar door Movisie is uitgevoerd. Daarnaast maken we zichtbaar welke acties de gemeente Utrecht ziet voor het komende jaar

Sterk netwerk

- Zorg voor een verbindende projectleider en/of netwerkcoördinator met kennis van eenzaamheid
- Start een kerngroep van enthousiaste en gemotiveerde mensen
- Creëer mede-eigenaarschap (betrek lokale samenwerkingspartners zoveel als mogelijk bij het opstellen van de ambitie eenzaamheid)
- Kijk breed en zorg dat je goed zicht hebt op de contactpersonen van verschillende beleidsterreinen
- Vind en verleid ondernemers
- Blijf samen leren en kennis uitwisselen

Voorbeeld gemeente Rotterdam
In de inventarisatie 'Samenwerking bedrijven bij eenzaamheid in Rotterdam' staan mooie voorbeelden zien hoe ondernemers bijdragen aan de aanpak eenzaamheid. Enkele voorbeelden zijn:

- Een vervoerder pakt eenzaamheidssignalen op en speelt door naar welzijnsorganisaties.
- Een bank organiseerde bedrijfsuitje waarbij personeel mensen met een beperking meenam naar een tentoonstelling.
- Een vervoerder koppelt klanten die een maatje zoeken aan elkaar samen met welzijnsorganisatie.
- Een kringloopwinkel doneerde opbrengst van vloerkledenactie voor seniorenwijkfeest.
- Sponsoring en financiering van evenementen.
- Signaleren en doorverwijzen van buurtwinkelklanten naar welzijnsorganisatie.

Monitoren en evalueren

- Beantwoord de 'waarom-vraag' (Waarom meten? Welke informatie ophalen? Waarvoor worden uitkomsten gebruikt?)
- Bepaal wát je wilt monitoren (Houd het behapbaar, zodat het ook realistisch en uitvoerbaar blijft)
- Formuleer indicatoren
- Verzamel data
- Analyseer uitkomsten
- Leer en verbeter samen

Voorbeeld gemeente Oegstgeest
In het jaarjournaal 2020 'Samen tegen eenzaamheid Oegstgeest' staan de behaalde resultaten. Dit document is een samenvatting van het tweede jaar van het project Samen tegen eenzaamheid Oegstgeest. Aan de hand van 6 bouwstenen, die gezamenlijk een effectieve aanpak verbeelden, laten ze in grote lijnen de belangrijkste resultaten van dit tweede jaar zien. Dit document is ook een vooruitblik: wat kunnen we in 2021 verwachten? Alles natuurlijk voor een belangrijk deel afhankelijk van de ontwikkelingen van de pandemie, en de daaraan gekoppelde maatregelen. Tijdens de vier jaar van project wordt ieder jaar in januari zo'n overzicht gemaakt.

Wat kun je doen?

Bewustwordingscampagne

- Betrek een communicatieadviseur
- Kies je doelgroep en doel
- Maak een communicatieplan
- Kies de juiste middelen
- Verspreid je boodschap breed

Voorbeeld GGD Brabant Zuidoost
De GGD Brabant Zuidoost heeft een toolkit gemaakt voor een regionale publiekscampagne over eenzaamheid. De Toolkit bestaat uit de volgende onderdelen: video, narrowcasting, posters, online banners, content voor social media, voorstel voor een tekst op je website en logo.

Preventie

- Doorbreek het taboe
- Versterk sociale vaardigheden en netwerken
- Investeer in positieve gezondheid
- Zorg voor gastvrije voorzieningen, dorpen en wijken
- Stimuleer in de woonomgeving sociale ontmoeting

Voorbeeld gemeente Voerendaal
De gemeente Voerendaal organiseert de cursussen 'Mannen achter de pannen' en 'Klussen met zussen' waarbij de deelnemers hun vaardigheden en eigen sociale netwerk uitbreiden.

Signaleren

- Bepaal de belangrijkste signaleerders (Denk bijvoorbeeld aan huisartsen, thuiszorgmedewerkers en huismeesters. Ook postbodes, lokale ondernemers zoals bakkers en kappers, en andere sleutelfiguren in de wijken zien en horen veel).
- Train de signaleerders
- Meld en volg signalen op
- Maak het signaalpunt of informatiepunt bekend
- Organiseer huisbezoeken

Voorbeeld Rotterdam
In Rotterdam zijn in een pilot 15 pakketbezorgers van PostNL geïnstrueerd om op vrijwillige basis melding te maken als zij tijdens hun bezorgronde eenzame Rotterdammers tegenkomen.

Ondersteunen en activeren

- Zorg voor een luisterend oor en maatwerk
- Verdiep je in de behoeften van bewoners
- Zorg voor een breed en gevarieerd aanbod
- Maak het aanbod bekend en toegankelijk
- Bied kwaliteit
- Maak verrassende verbindingen (Denk bijvoorbeeld aan het combineren van aanbod voor jeugd en oud, van sport en welzijn of cultuur en welzijn).

Voorbeeld gemeente Amsterdam
De gemeente Amsterdam gebruikt een checklist voor de selectie van eenzaamheidsinterventies. Deze checklist is gebaseerd op de werkzame bestanddelen, verschillende manieren van ondersteunen, manier van werken, aandachtspunten bij de organisatie van het project.

5.6 Toetsing normenkader

Oordeel normen uitvoeringsstrategie

Norm: Meierijstad heeft een aanpak gekozen samen met partners die leidt tot interventies met werkzame bestanddelen

Voldoet deels. De gemeente Meierijstad heeft de intentieverklaring ondertekend van het landelijke actieprogramma 'Eén tegen eenzaamheid' . De Coalitie tegen Eenzaamheid is op dit moment vooral een netwerksamenwerking en leidt nog niet tot het gezamenlijk detecteren van interventies met werkzame bestanddelen.

Norm: Meierijstad heeft een vindstrategie van eenzame bewoners opgesteld en deze onderbouwd

Voldoet niet. Meierijstad kent geen gezamenlijke, gestructureerde vindstrategie die is onderbouwd. Wel zijn zowel de formele- als informele organisaties actief in de wijken en zetten zich in voor het bereiken van bewoners. In de Coalitie tegen Eenzaamheid wordt aandacht besteed aan eenzame bewoners. Uit (ambtelijke) interviews blijkt dat nog winst te behalen is in de verdieping van de netwerksamenwerking. Zoals het aanhaken van het bedrijfsleven en woningbouwcorporaties. Zij kunnen een faciliterende, informerende en signalerende rol spelen.

Oordeel normen uitvoering

Norm: De uitvoeringsstrategie wordt uitgevoerd in de praktijk door gemeenten en partners

Voldoet. De uitvoeringsstrategie wordt uitgevoerd door gemeenten en partners. De gemeente richt zich vooral op het 'wat'. De organisaties gaan over het 'hoe' en worden daarin vrij gelaten. Dit gebeurt wel in samenspraak met de gemeente.

Oordeel normen resultaten (doeltreffendheid)

Norm: De effecten van de uitvoering leiden onderbouwd tot het doelbereik

Voldoet niet. De effecten zijn lastig vast te stellen. Een 0-meting en nameting ontbreekt. Organisaties rapporteren niet apart op eenzaamheid. Partners rapporteren in rapportagemomenten het doelbereik van de activiteit, maar niet het effect.

6

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

6. Conclusies en aanbevelingen

6.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de inrichting van het eenzaamheidsbeleid in Meierijstad. De volgende onderzoeksvragen worden beantwoord:

12. In hoeverre sluit de praktijk van eenzaamheidsbestrijding aan bij het beleid en maakt de gemeente haar doelstellingen voor de bestrijding van eenzaamheid waar?
13. Wat zijn aanknopingspunten voor verbetering van het beleid tegen eenzaamheid in de gemeente Meierijstad aan inwoners?

Gestart is met de samenvattende bevindingen in antwoord op de onderzoeksvragen. De navolgende paragrafen bevatten de onderbouwing.

6.2 Conclusies

De centrale vraagstelling van het onderzoek luidt als volgt:
Welke middelen zet de gemeente Meierijstad in om eenzaamheid te bestrijden en hoe draagt dat bij aan het verminderen van eenzaamheid in Meierijstad?

Onderstaand is deze centrale vraag beantwoord in de vorm van een hoofdconclusie.

Hoofdconclusie:

- In de gemeente Meierijstad ervaren minder mensen eenzaamheid ten opzichte van de GGD-regio Hart voor Brabant en het landelijk gemiddelde. Inzoomend op de wijken in Meierijstad, komt de meeste eenzaamheid voor in: Schijndel-West, Schijndel-Oost, Veghel-Oost en Veghel-West 2. Uit wetenschappelijke onderzoeken blijkt dat de volgende doelgroepen een verhoogde kans op eenzaamheid hebben: mensen met een migratieachtergrond, jongeren, senioren, alleenstaanden en mensen met een lage SES.
- De gemeente Meierijstad zet via partners veel interventies en activiteiten in gericht op de aanpak van eenzaamheid. Bijvoorbeeld inloopspreekuren, beeldbellen en ontmoetingsactiviteiten als gezamenlijk koken, schilderen, sporten en gamen. Deze activiteiten en interventies zijn getoetst aan de door kennisinstituut Movisie opgestelde 12 werkzame bestanddelen. Daaruit blijkt dat bij veel activiteiten en interventies sprake is van 7 of meer werkzame bestanddelen. De verwachte impact van de meeste interventies is daarom groot.
- De gemeente zelf heeft onvoldoende zicht op de effecten van de toegepaste interventies ter bestrijding of voorkoming van eenzaamheid.
- De raad stelt geen concrete doelen als het gaat om eenzaamheid. Doelen kunnen daardoor niet worden vertaald in de toetsing van subsidieaanvragen.
- De raad kan de controlerende taak niet goed uitvoeren. De raad kan op basis van de ontvangen informatie niet toetsen of de gemeente het juiste doet op het gebied van bestrijding van eenzaamheid. De raad kan op basis van de ontvangen informatie ook niet controleren of de subsidies bijdragen aan het doelbereik van de gemeente. Dat komt door het ontbreken van concrete doelen.

De hoofdconclusie is uitgewerkt in vier deelconclusies:

Deelconclusie 1: Veel interventies met werkzame bestanddelen
Veel organisaties, zowel formeel als informeel, voeren interventies uit die een relatie hebben met het bestrijden van eenzaamheid. Er zijn 48 (samengevoegde) interventies beoordeeld op 9 werkzame bestanddelen. Een aantal van deze werkzame bestanddelen is uitgesplitst naar meerdere vragen,

waardoor de interventies langs 12 componenten zijn beoordeeld. Deze werkzame bestanddelen zijn gebaseerd op onderzoek van Movisie naar de effectiviteit van landelijke eenzaamheidsinterventies. Voorbeelden van werkzame bestanddelen zijn een theoretische onderbouwing van de interventie, ingebouwde evaluatiemomenten en het structureel plaatsvinden van de interventie. Een interventie heeft een grotere kans van slagen als deze de werkzame bestanddelen bevat. Veel activiteiten richten zich op zowel het bestrijden van sociale- als emotionele eenzaamheid. Een veelvoud van de bestudeerde interventies bezit meer dan 7 werkzame bestanddelen. In totaal 8 (samengevoegde) interventies hebben een middelmatige verwachtte impact en 40 (samengevoegde) interventies hebben een grote verwachte impact.

De gemeente heeft een Coalitie tegen Eenzaamheid die sinds enkele jaren actief is. Aan deze coalitie neemt naast de gemeente een groot aantal organisaties deel. Deze coalitie kan verbreed worden met andere partners, zoals partners uit het bedrijfsleven (bijvoorbeeld lokale ondernemers, supermarkten en kappers), woningcorporaties en scholen. Er is nog weinig sprake van een gestructureerde leer- en verbetercyclus waarbij op basis van de effecten van interventies en gesignaleerde hiaten een keuze voor interventies en acties wordt gemaakt.

Deelconclusie 2: Geen concrete doelen rondom eenzaamheid, eenzaamheid komt verspreid over plannen en programma's terug.
Een concreet richtinggevend kader voor de aanpak van eenzaamheid ontbreekt in Meierijstad. Er is bovendien geen verdiepende analyse over aard en omvang van de eenzaamheid die heeft geleid tot concrete doelen of streefwaarden.

Deelconclusie 3: onvoldoende sturing op een doeltreffende subsidieverstrekking
Door het ontbreken van concrete doelen en streefwaarden ontbreken ook concrete handvatten voor welke interventies worden gesubsidieerd om eenzaamheid te bestrijden. De doelen in de verschillende beleidskaders leiden indirect tot het bestrijden van eenzaamheid, maar zijn veelal niet concreet geformuleerd. Dat maakt het lastig om de interventies te toetsen aan doelen. In veel gevallen is ook geen poging gedaan om in subsidieverstrekking een directe koppeling aan te brengen tussen doelen en aanvragen. Mede daardoor is het lastig om te toetsen of eenzaamheid is bestreden met de inzet van interventies. Een specifieke evaluatie van de interventies ontbreekt.

Deelconclusie 4: weinig sturingsmogelijkheden op de doelmatigheid van de toegepaste interventies
Het beleid en de regelingen van de gemeente bevatten te weinig handvatten en voorschriften om te kunnen sturen op een doelmatige subsidieverstrekking. Bij de subsidieverlening maakt de gemeente met subsidieontvangers over het algemeen heldere afspraken over de uit te voeren activiteiten, de te realiseren prestaties en/of de besteding van de gelden. De gemeente controleert achteraf ook of de gemaakte afspraken zijn nagekomen. Dit proces geldt niet specifiek voor het thema eenzaamheid, waardoor de doeltreffendheid en doelmatigheid hiervan lastig te toetsen is. In het kader van de sturing op een doelmatige besteding van de middelen, wordt niet geëvalueerd of met een andere verdeling van subsidies misschien betere resultaten behaald kunnen worden. Voorafgaand aan de subsidieverstrekking wordt niet expliciet afgewogen of de toegepaste interventie wel het meest geëigende interventie is om de doelen mee te realiseren. Om het effect van de verschillende interventies op het bestrijden van eenzaamheid te kunnen bepalen, is een beoordeling op doeltreffendheid en doelmatigheid.

Deelconclusie 5: Raad kan de controlerende rol op zowel de inzet als het effect van de interventies niet vervullen
De raad kan zijn controlerende taak op het effect van de interventies niet goed uitoefenen. De raad wordt enkel geïnformeerd over de toekenning van alle subsidies zonder inhoudelijke toelichting op de relatie met doelstellingen of gewenste danwel behaalde resultaten rondom de aanpak van eenzaamheid. Een duiding van het effect van de interventie op het doelbereik ontbreekt.

6.3 Aanbevelingen

Aanbeveling 1: Stel doelen rondom de aanpak van eenzaamheid op met daarin meetbare indicatoren en stel deze als raad vast.
Draag het college op om een door de raad vast te stellen ambitie op te stellen waarin het volgende is opgenomen:

- Uitgewerkte, SMART geformuleerde doelstellingen en meetbare indicatoren. Betrek hierbij lokale samenwerkingspartners om mede-eigenaarschap te creëren;
- Maak het specifiek voor wijken en doelgroepen waar de kans op eenzaamheid groter is (maatwerk);
- De wijze waarop data verzameld wordt, uitkomsten geanalyseerd worden en samen geleerd en verbeterd kan worden;
- De wijze waarop de raad kan controleren wat de maatschappelijke effecten zijn van de interventies.

Aanbeveling 2: Voorzie de subsidieregelingen en -verordeningen van concrete toetsingscriteria die zijn afgeleid van de doelstellingen zoals opgesteld als gevolg van aanbeveling 1.
Draag het college op om in subsidieregelingen, specifieke subsidieverordeningen en/of de toelichtingen hierop, het concrete doel van de subsidie aan de bestrijding van eenzaamheid en het daaraan gerelateerde maatschappelijke effect uit het gemeentelijk beleid op te nemen door deze smart te formuleren en te koppelen aan toegekende subsidies.

Aanbeveling 3: Investeer in een cyclus van leren, ontwikkelen en verbeteren
Draag het college op om de toegepaste interventies periodiek op doelmatigheid en doeltreffendheid te evalueren. De raad kan op basis hiervan het college de opdracht geven om verbeteringen door te voeren.

Aanbeveling 4: Vraag als raad jaarlijks een rapportage over de bijdrage van de interventies aan de doelen.
Vraag om een eenduidig overzicht voor de raad waar periodiek en in ieder geval één keer per jaar een rapportage te ontvangen waarin de relatie is gelegd tussen de interventie en de bijdrage aan het bestrijden van eenzaamheid. Het is raadzaam om een dergelijke update in een bestaand moment te integreren, bijvoorbeeld tijdens een beeldvormende avond. Overweeg om de inhoudelijke verantwoording over de eenzaamheidsbestrijding ook op te nemen in de P&C cyclus.

7

BESTUURLIJKE REACTIE EN NAWOORD REKENKAMERCOMMISSIE

7. Bestuurlijke reactie en nawoord

Op 21 maart 2022 stuurde u ons het onderzoeksrapport Eenzaamheid Meierijstad, waarvoor onze hartelijke dank. Met interesse hebben wij kennis genomen van uw rapport, uw conclusies en uw bevindingen. Aan de hand van het rapport heeft het college de behoefte om een zienswijze te geven.

Eenzaamheid valt net als overbelasting, stress en psychosociaal welbevinden onder mentaal welbevinden. Het zijn onderwerpen die de afgelopen twee jaar, sinds de coronacrisis, helaas nog meer naar voren zijn gekomen. Wij waarderen het daarom extra dat het onderwerp eenzaamheid is gekozen voor het rekenkameronderzoek. Het onderzoek geeft ons handvatten om te reflecteren, nieuwe impulsen te geven en vooruit te kijken.

Leeswijzer
Op basis van de hoofdconclusie en de deelconclusies is een viertal aanbevelingen geformuleerd. Vanaf de volgende bladzijde vindt u eerst de hoofdconclusie en daarachter onze reactie daarop. Vervolgens vindt u een greep uit de vele waardevolle bevindingen en suggesties die verspreid zijn opgenomen in het hele rapport, maar niet terug te lezen zijn in het hoofdstuk 'Conclusies en aanbevelingen'. Ze zijn echter het noemen waard, omdat ze praktische handvatten bieden. Als laatste leest u de vier aanbevelingen uit het rapport en daar direct achter onze reactie op die aanbevelingen.

Hoofdconclusie
Uw hoofdconclusie wordt onderbouwd met vijf bullets, die samengevat als volgt zijn:

- *In de gemeente Meierijstad ervaren minder mensen eenzaamheid ten opzichte van de GGD-regio Hart voor Brabant en het landelijk gemiddelde;*
- *De gemeente Meierijstad zet via partners veel interventies en activiteiten in gericht op de aanpak van eenzaamheid. De verwachte impact van de meeste interventies is groot;*
- *De gemeente heeft zelf onvoldoende zicht op de effecten van de toegepaste interventie ter bestrijding of voorkoming van eenzaamheid;*
- *De raad stelt geen concrete doelen als het gaat om eenzaamheid;*
- *De raad kan de controlerende taak niet goed uitvoeren.*

Uit het onderzoek blijkt dat we het goed doen in Meierijstad op het gebied van eenzaamheid. We zijn blij om te lezen dat de eenzaamheid relatief laag is in onze gemeente. Dat is uiteindelijk wat je wilt als gemeente. Hoe minder eenzaamheidsgevoelens bij inwoners, hoe beter. Ondanks dat de eenzaamheid relatief laag is in onze gemeente, zien we echter helaas nog veel te veel mensen die eenzaamheidsgevoelens ervaren.

Het doet ons deugd dat uit het onderzoek blijkt dat er veel organisaties zijn die zich inzetten om eenzaamheid te bestrijden. Dat idee hadden we al, en daarom fijn dat dat met uw onderzoek wordt bevestigd. Via onze partners hebben we zicht op een deel van deze interventies. Op die interventies kunnen de effecten (deels) worden gemeten. U kunt zich echter voorstellen dat er nog vele tientallen of zelfs honderden interventies plaatsvinden in onze gemeente, die gericht zijn op het tegengaan van eenzaamheid, maar waar we geen zicht op hebben. Het is ons inziens daarom bijna onmogelijk en niet wenselijk om zicht te krijgen op alle interventies. Laat staan op de effecten van alle interventies.

Toepassing eenzaamheidbeleid
Verspreid over het rapport lezen we een aantal bevindingen en suggesties die erg waardevol zijn, maar niet terug komen bij het hoofdstuk 'Conclusies en aanbevelingen'. Hieronder volgt een greep uit de vele bevindingen en suggesties. We gaan samen met andere partners na hoe we hier al dan niet een vervolg aan kunnen geven, om zo de eenzaamheidsgevoelens bij nog meer inwoners te doen verminderen:

- *Onder bewoners die nog geen gebruik maken van interventies is veel onbekendheid over de mogelijkheden. De site van de gemeente evenals de huis- aan huisbladen worden vaak*

genoemd. Hiernaast geven zij aan dat plekken waar bewoners veelal komen, zoals de supermarkt en de huisarts, belangrijke plekken zijn waar de gemeente mensen kan informeren. Jongeren benoemen de scholen, de mentor in het bijzonder, en het jongerenwerk als informatiebron. Mensen met een beperking of met een ziekte noemen de professionals, zoals wijkverpleegkundige en de poli waar ze regelmatig komen. Sinds begin 2021 ligt er al een communicatieplan om meer pr te geven aan ontmoetingsactiviteiten. Dat plan is opgesteld door de coalitie één tegen eenzaamheid. De genoemde suggesties uit het rapport leggen we neer bij deze coalitie, zodat de coalitie die kan meenemen om de bekendheid voor de activiteiten te doen vergroten.

- *Een aantal geïnterviewden heeft aangegeven dat zij heel blij zijn met ontmoetingsactiviteiten gedurende het jaar, maar dat ze met name op specifieke momenten zoals in de weekenden en op feestdagen behoefte hebben aan activiteiten.* We leggen terug bij de coalitie één tegen eenzaamheid wat de betrokken partijen nog meer kunnen doen om ook op feest- en weekenddagen activiteiten te organiseren. Dat inwoners op deze dagen niet aan activiteiten meedoen, kan ook met de onbekendheid van die activiteiten bij de inwoners te maken hebben.
- *Bewoners geven aan dat op het vlak van bereikbaarheid terrein te winnen is. De mogelijkheden van vervoer (regiotaxi, vervoersprojecten) dienen uitgebreider te worden wat hen betreft. Nu is het voor een groep bewoners niet altijd mogelijk om de stap naar aanbod te maken.* We gaan intern en met partners (onder andere Wmo-vervoerders) na wat er al aan vervoersaanbod is. Op basis daarvan inventariseren we of en zo ja hoe het mogelijk is om dit aanbod ook in te zetten voor ontmoetingsactiviteiten.
- *Zorg voor een verbindende projectleider en/of netwerkcoördinator met kennis van eenzaamheid*. We gaan na wat de toegevoegde waarde is van een verbindende projectleider en wat de grootste uitdagingen zijn die hij kan realiseren.
- *Bepaal en train de belangrijkste signaleerders (denk bijvoorbeeld aan huisartsen, thuiszorgmedewerkers en huismeesters. Ook postbodes, lokale ondernemers zoals bakkers en kappers, en andere sleutelfiguren in de wijken zien en horen veel).* Door met de genoemde partijen in contact te treden en op een zo laagdrempelige mogelijke manier te informeren wat zij kunnen betekenen, hebben we meerdere signaleerders die inwoners door kunnen verwijzen naar de welzijnspartijen.

Aanbeveling 1
Stel doelen rondom de aanpak van eenzaamheid op met daarin meetbare indicatoren en stel deze als raad vast. Draag het college op om een door de raad vast te stellen ambitie op te stellen waarin het volgende is opgenomen:

- *Uitgewerkte, SMART geformuleerde doelstellingen en meetbare indicatoren. Betrek hierbij lokale samenwerkingspartners om mede-eigenaarschap te creëren;*
- *Maak het specifiek voor wijken en doelgroepen waar de kans op eenzaamheid groter is (maatwerk)*
- *De wijze waarop data verzameld wordt, uitkomsten geanalyseerd worden en samen geleerd en verbeterd kan worden;*
- *De wijze waarop de raad kan controleren wat de maatschappelijke effecten zijn van de interventies.*

Zowel in het gezondheidsbeleid Samen gezond in Meierijstad als Beleidskader Sociaal Domein 2019-2022 zijn doelen geformuleerd om eenzaamheid aan te pakken. Bij het opstellen van deze nota's zijn inwoners, partners en andere samenwerkende organisaties betrokken. Tevens zijn de cijfers over eenzaamheid uit de GGD-monitoren geraadpleegd, alvorens de doelen op te stellen. Deze doelen zijn algemeen geformuleerd. Wij zijn het daarom eens met uw aanbeveling om aan deze doelen meetbare indicatoren te koppelen. En ook om dit specifiek te maken voor wijken en doelgroepen. Wij gaan hier de komende periode mee aan de slag.

Aanbeveling 2
Voorzie de subsidieregelingen en -verordeningen van concrete toetsingscriteria die zijn afgeleid van de doelstellingen zoals opgesteld als gevolg van aanbeveling 1. Draag het college op om in subsidieregelingen, specifieke subsidieverordeningen en/of de toelichtingen hierop, het concrete doel van de subsidie aan de bestrijding van eenzaamheid en het daaraan gerelateerde maatschappelijke effect uit het gemeentelijk beleid op te nemen door deze smart te formuleren en te koppelen aan toegekende subsidies.

- Als er nieuw beleid of nieuwe kaders/concretisering moet worden vastgesteld, wordt dat ook door vertaald in subsidieafspraken. Op basis van de aard van de wijzigingen, gaan we kijken of die verwerkt moeten worden in de subsidieregeling of in de subsidieafspraken zelf.
- Het is het overwegen waard om aan subsidieregelingen die betrekking hebben op ontmoeten, meer concrete doelen toe te voegen en de daaraan gerelateerde maatschappelijke effecten uit het gemeentelijk beleid. Ons inziens zou dat echter alleen een bevestiging op papier zijn richting andere organisaties, omdat de doelen die zijn voortgekomen uit aanbeveling 1 ook worden bedacht en gecommuniceerd met externe partners.

Aanbeveling 3
Investeer in een cyclus van leren, ontwikkelen en verbeteren. Draag het college op om de toegepaste interventies periodiek op doelmatigheid en doeltreffendheid te evalueren. De raad kan op basis hiervan het college de opdracht geven om verbeteringen door te voeren.

Deze aanbeveling sluit aan op aanbeveling 1, waarin wordt ingegaan op meer meetbare indicatoren. Wij kunnen ons vinden om de interventies op doelmatigheid en doeltreffendheid te evalueren. Dat geldt ook voor de inzet van de coalitie één tegen eenzaamheid. Hoewel de gemeente Meierijstad de laatste jaren zich al meer richt op resultaten en effecten, mag en kan dat voor het onderwerp eenzaamheid nog een boost krijgen.
Daarbij is het goed om aan te geven dat het daadwerkelijke onderzoek en de interviews zijn uitgevoerd in de periode november en december 2021. Inmiddels zijn we in tijd alweer een paar maanden verder, waarin ondertussen al gewerkt is aan de doorontwikkeling hiervan en daarmee ook deze aanbeveling. Zo is onlangs het uitvoeringsplan gezondheid 2022 vastgesteld. Daarin is aangegeven om de komende periode meer te richten op resultaten en effecten. In het rapport is het moment van enkele maanden geleden als meetmoment meegenomen.

Aanbeveling 4
Vraag als raad jaarlijks een rapportage over de bijdrage van de interventies aan de doelen. Vraag om een eenduidig overzicht voor de raad waar periodiek en in ieder geval één keer per jaar een rapportage te ontvangen waarin de relatie is gelegd tussen de interventie en de bijdrage aan het bestrijden van eenzaamheid. Het is raadzaam om een dergelijke update in een bestaand moment te integreren, bijvoorbeeld tijdens een beeldvormende avond. Overweeg om de inhoudelijke verantwoording over de eenzaamheidsbestrijding ook op te nemen in de P&C cyclus.

De gemeenteraad ontvangt structureel informatie uit de 4G-monitor Sociaal Domein. Deze monitor is ontwikkeld om meer sturingsinformatie te ontwikkelen ten behoeve van de gemeenteraad. De 4 G's staan voor Geld, Geluk, Gezondheid en Gezin. Samen geven die een overzichtelijk beeld van ontwikkelingen binnen het sociaal domein. Eenzaamheid valt binnen de G van Geluk. Hiermee wordt de gemeenteraad op hoofdlijnen geïnformeerd over dit onderwerp. Omdat we eerder in deze brief hebben aangegeven dat er jaarlijks tientallen of zelfs honderden interventies zijn die zich richten op ontmoeten en waar we geen zicht op hebben, is ons voorstel als volgt. In plaats van een rapportage over de bijdrage per interventie, jaarlijks een eenduidig overzicht aan de raad te overleggen over het bestrijden van eenzaamheid. Daarin is opgenomen een algemene conclusie over het bestrijden van eenzaamheid en de algemene maatschappelijke effecten daarvan. Dit is aanvullend op de 4G-monitor Sociaal Domein.

Tot slot
Uw onderzoek geeft ons zeker handvatten om te reflecteren en vooruit te kijken. Heeft u vragen over deze brief? Stel ze gerust aan Menno Niesten op telefoonnummer +31 (413) 381 400.

Met vriendelijke groet,
Burgemeester en wethouders van de gemeente Meierijstad,

De secretaris,	De burgemeester,
Drs. M.G.C. Wilms –Wils RA	ir. C.H.C. van Rooij

BIJLAGE

Bijlage 1: Onderzoeksverantwoording

Interviews

Wethouders & medewerkers gemeente:

Organisatie	Functie
Gemeente (B&W)	Wethouder Zorg, Volksgezondheid, Volkshuisvesting
Gemeente (B&W)	Wethouder Werk, jeugd en cultuur
Gemeente (Atelier Sociaal Domein)	Beleidsmedewerker sociaal domein
Gemeente (Atelier Sociaal Domein)	Beleidsmedewerker Preventief jeugd
Gemeente (Atelier Sociaal Domein)	Beleidsmedewerker Wmo en Welzijn (strategisch)
Gemeente (Atelier Cultuur en Sport)	Leefstijlcoach

Professionals & bestuurders informele- en formele organisaties:

Organisatie	Functie
Pieter Brueghelhuis	2 coördinatoren
ONS Welzijn	Sociaal werker
Welzijn de Meierij	1 Manager + uitvoerder (senioren en JW) 1 Uitvoerder
Adviesraad sociaal domein	Lid Adviesraad sociaal domein
KBO Zijtaart	Bestuurslid KBO Zijtaart
KBO vereniging	Voorzitter KBO vereniging, voorzitter kring KBO Meierijstad
Senior-Rooi	Voorzitter Senior-Rooi
Join Us	Jongerenwerker
Gemeente	Jongerenwerker en klantmanager toegang jeugd-/straat gemeente Meierijstad[10]
Brabantzorg	1 Bestuurslid / manager 1 Coördinator vrijwilligers
Brabantzorg	Wijkverpleegkundige
Fioretti College	1 teamleider team ondersteuning 1 ondersteuningscoördinator 1 ondersteuningsconsulent

Bewoners

Doelgroep	Aantal bewoners	Locatie
Ouderen	19	Speeddate activiteit Stichting Met je hart (Veghel)
	15	Pieter Brueghelhuis (Veghel)
Kwetsbare bewoners	3	Pieter Brueghelhuis (Veghel)
Vrijwilligers (tussen 20 en 40 jaar)	4	Pieter Brueghelhuis (Veghel)
Jongeren < 16 jaar	9	Bizzi jongerencentrum (Schijndel)

[10] Deze persoon is jongerenwerker vanuit de gemeente en valt daarom in dit onderzoek onder de professionals

	12	Schoolplein Elde college (Schijndel)
Jongeren 16-25 jaar	11	Honk 1224 (Sint-Oedenrode)
Bewoners op vindplekken	24	Omgeving supermarkt Jumbo (Schijndel)
Totaal aantal bewoners	97	

Geraadpleegde documenten

Geraadpleegde documenten Meierijstad
Beleidskader Sociaal Domein 2019-2022
Gezondheidsbeleid samen gezond in Meierijstad 2018-2021
Uitvoeringsplan gezondheid 2021
Collegewerkprogramma: Mijlpalen van Meierijstad 2017-2022
Nota preventief Jeugdbeleid Meierijstad: Van nul tot later (2019-2022)
Regionaal Beleidsplan Jeugdhulp Noord Oost Brabant (2020-2023)
Sportnota gemeente Meierijstad: Sportief in beweging naar 2030.
Startnotitie Nota Kunst- en Cultuur Meierijstad (2021)
Herijking beleid armoedebestrijding Meierijstad (2018-2021)
Coalitie tegen Eenzaamheid Meierijstad: Plan van aanpak 2021-2022: Omzien naar Elkaar
De 5 pijlers in de lokale aanpak tegen eenzaamheid van de coalitie een tegen eenzaamheid, ondertekend door wethouder R Compagne (2021)
Persbericht gemeente Meierijstad (2021): Lokale coalitie 1 tegen eenzaamheid
Coöperatie Sociaal Werk Meierijstad (2022): Werkplan 2022: Breder kijken, een integrale aanpak van maatschappelijke vraagstukken
Gemeente Meierijstad (2021): Opdracht 2021: Deelopdrachten in het kader van Blok B
Gemeente Meijerstad (2020): 4G Monitor Sociaal Domein
Ministerie van VWS (2021): Inzicht in eenzaamheid: Gesprekken met de Wetenschappelijke Adviescommissie Eén tegen eenzaamheid
Rapport Movisie (2020): Wat werkt bij de aanpak van eenzaamheid?
Infographic Movisie (2021): Hoe organiseer je de aanpak van eenzaamheid?
Infographic GGD (2021): Eenzaamheid, corona in Brabant.
Handreiking Fontys, Vilans en Vrije Universiteit Amsterdam (2021): Aan de slag met eenzaamheidsinterventies.
Infographic GGD Hart voor Brabant (2016): Eenzaamheid in Meierijstad
Onderzoek naar inloopvoorzieningen, daginvulling en dagbesteding in Meierijstad (2020)
Ejlskov, Wulff, Bøggild, Kuh & Stafford (2018). Assessing the relative importance of correlates of loneliness in later life. Gaining insight using recursive partitioning. Aging & mental health.
Gezondheidsmonitor Volwassenen GGD'en, CBS en RIVM (2016)
Gallie, Paugam & Jacobs (2003). Unemployment, poverty and social isolation: Is there a vicious circle of social exclusion?
Lasgaard, M., Armour, C., Bramsen, R. H., & Goossens, L. (2016). Major life events as predictors of loneliness in adolescence.
Movisie (2021): Eenzaamheid onder jongeren.
Paul, K. I., & Batinic, B. (2010). The need for work: Jahoda's latent functions of employment in a representative sample of the German population.
Ten Kate, R. L., Bilecen, B., & Steverink, N. (2020). A closer look at loneliness: why do first-generation migrants feel more lonely than their native Dutch counterparts?

Geraadpleegde documenten Meierijstad
Van Tilburg, T., & De Jong-Gierveld, J. (Eds.) (2007). Zicht op eenzaamheid. Achtergronden, oorzaken en aanpak. Assen: Van Gorcum.
Van Tilburg, T., & Fokkema, T. (2018). Hogere eenzaamheid onder Marokkaanse en Turkse ouderen in Nederland: Op zoek naar een verklaring.
Van Tilburg, T., Iedema, J., & Klok, J. (2018). Veranderingen in eenzaamheid in de tweede levenshelft.

Bijlage 2: Gegevens staat van eenzaamheid

Bronvermelding per gegevensset

Geraadpleegde bronnen per gegevens	
Demografische gegevens	Bron
Aantal inwoners	CBS kerncijfers wijken en buurten 2020
Aantal / percentage inwoners naar geslacht	CBS kerncijfers wijken en buurten 2020
Aantal / percentage bevolking 0 tot 15 jaar	CBS kerncijfers wijken en buurten 2020
Aantal / percentage 15 tot 25 jaar	CBS kerncijfers wijken en buurten 2020
Aantal / percentage 25 tot 45 jaar	CBS kerncijfers wijken en buurten 2020
Aantal / percentage 45 tot 65 jaar	CBS kerncijfers wijken en buurten 2020
Aantal / percentage 65 jaar of ouder	CBS kerncijfers wijken en buurten 2020
Aantal / percentage Nederlandse migratieachtergrond	CBS kerncijfers wijken en buurten 2020
Aantal / percentage Westerse migratieachtergrond	CBS kerncijfers wijken en buurten 2020
Aantal / percentage niet-westerse migratieachtergrond (Marokko, Nederlandse Antillen en Aruba, Suriname, Turkije, Overig niet-westers)	CBS kerncijfers wijken en buurten 2020
Aantal huishoudens	CBS kerncijfers wijken en buurten 2020
Aantal / percentage eenpersoonshuishoudens	CBS kerncijfers wijken en buurten 2020
Aantal / percentage huishoudens zonder kinderen	CBS kerncijfers wijken en buurten 2020
Aantal / percentage huishoudens met kinderen	CBS kerncijfers wijken en buurten 2020
Gemiddelde huishoudensgrootte	CBS kerncijfers wijken en buurten 2020
Sociale relaties	Bron
Percentage “Is eenzaam”	GGD Jeugdmonitor 12 t/m 18 jarigen 2019, GGD Gezondheidsmonitor Ouderen en Volwassenen 2012, 2016, 2020
Percentage “Is (zeer) ernstig eenzaam”	GGD Jeugdmonitor 12 t/m 18 jarigen 2019, GGD Gezondheidsmonitor Ouderen en Volwassenen 2012, 2016, 2020
Percentage “Is emotioneel eenzaam”	GGD Jeugdmonitor 12 t/m 18 jarigen 2019, GGD Gezondheidsmonitor Ouderen en Volwassenen 2012, 2016, 2020
Percentage “Is sociaal eenzaam”	GGD Jeugdmonitor 12 t/m 18 jarigen 2019, GGD Gezondheidsmonitor Ouderen en Volwassenen 2012, 2016, 2020
Percentage “Ervaart veel sociale samenhang in de buurt”	GGD Gezondheidsmonitor Ouderen en Volwassenen 2012, 2016, 2020
Percentage “Ervaart onvoldoende sociale samenhang in de buurt”	GGD Gezondheidsmonitor Ouderen en Volwassenen 2012, 2016, 2020
Percentage “Heeft regelmatig contact met buren”	GGD Gezondheidsmonitor Ouderen en Volwassenen 2012, 2016, 2020
Percentage “Heeft weinig contact met buren”	GGD Gezondheidsmonitor Ouderen en Volwassenen 2012, 2016, 2020
Percentage “Kan zelfstandig sociale contacten leggen en onderhouden”	GGD Gezondheidsmonitor Ouderen en Volwassenen 2012, 2016, 2020

Gegevens staat van eenzaamheid

De navolgende tabellen bevatten de demografische gegevens en gegevens over sociale relaties in Nederland, Hart voor Brabant, gemeente Meierijstad en de wijken in Meierijstad. De tabellen over de wijken in Meierijstad betreffen tevens een kolom dat het 'verschil' met het gemiddelde van Meierijstad aangeeft. Op die manier wordt zichtbaar of een wijk afwijkt van het gemeentelijke gemiddelde.

	Nederland			Hart voor Brabant			Meierijstad		
	2012	2016	2020	2012	2016	2020	2012	2016	2020
Demografische gegevens									
Aantal inwoners			17407585			1078900			81194
Mannen			50%			539371 50%			40822 50,3%
Vrouwen			50%			539533 50%			40372 49,7%
0 tot 14 jaar			16%			161652 15%			12473 15%
15 tot 24 jaar			12%			131871 12%			9485 12%
25 tot 44 jaar			25%			260882 24%			18427 23%
45 tot 64 jaar			28%			305104 28%			23903 29%
65 jaar of ouder			19%			219391 20%			16906 21%
Nederlands			76%			877728 81%			69453 86%
Westers totaal			11%			98299 9%			6315 8%
Niet-westers totaal			14%			102877 10%			5426 7%
Marokko						15348			709
Nederlandse Antillen en Aruba						1298			174
Suriname						8907			505
Turkije						25161			1537
Overig niet-westers						52163			2501
Huishoudens totaal						485717			34619
Eenpersoonshuishoudens			39%			173491 36%			10430 30%
Huishoudens zonder kinderen			29%			150482 31%			11506 33%
Huishoudens met kinderen			33%			161744 33%			12683 37%
Gemiddelde huishoudensgrootte			2,1			nb			2,3
Sociale relaties			18-64 65+	18-64 65+	18-64 65+	12-18 18-64 65+	18-64 65+	18-64 65+	12-18 18-64 65+

Is eenzaam	%	46%	49%	37%	46%	39%	49%	33%	42%	47%	38%	44%	37%	48%	28%	36%	44%
Is (zeer) ernstig eenzaam	%	11%	10%	7%	9%	10%	11%	5%	10%	11%	7%	8%	10%	11%	4%	8%	9%
Is emotioneel eenzaam	%	29%	28%	25%	31%	28%	34%	26%	37%	37%	26%	30%	26%	33%	21%	32%	35%
Is sociaal eenzaam	%	29%	33%	39%	46%	39%	47%	31%	38%	45%	38%	44%	39%	45%	28%	36%	40%
Ervaart veel sociale samenhang in de buurt	%	nb	nb	15%	nb	13%	20%	nb	14%	21%	19%	nb	17%	25%	nb	18%	26%
Ervaart onvoldoende sociale samenhang in de buurt	%	nb	nb	44%	nb	47%	38%	nb	46%	37%	39%	nb	42%	32%	nb	38%	32%
Heeft regelmatig contact met buren	%	nb	nb	74%	81%	78%	85%	nb	76%	84%	76%	82%	78%	85%	nb	76%	84%
Heeft weinig contact met buren	%	nb	nb	25%	19%	20%	15%	nb	22%	16%	23%	18%	20%	15%	nb	22%	16%
Kan zelfstandig sociale contacten leggen en onderhouden	%	nb	nb	91%	75%	73%	66%	nb	69%	70%	93%	77%	74%	66%	nb	71%	71%
								2019								2019	

	Schijndel-West			Schijndel-Centrum			Schijndel-Oost	
	2019	2020		2019	2020		2019	2020
Demografische gegevens								
Aantal inwoners		6895	100%		5870	100%		11010	100%
Mannen		3565	52%		2835	48%		5555	50%
Vrouwen		3335	48%		3050	52%		5490	50%
0 tot 14 jaar		1090	16%		1090	16%		1730	16%
15 tot 24 jaar		775	11%		775	11%		1360	12%
25 tot 44 jaar		1665	24%		1665	24%		2475	22%
45 tot 64 jaar		2170	31%		2170	31%		3470	32%
65 jaar of ouder		1255	18%		1255	18%		2080	19%
Nederlands		5955	0% 86%		5410	6% 92%		9985	91%
Westers totaal		585	8%		305	5%		630	6%
Niet-westers totaal		355	5%		155	3%		395	4%
Marokko		45			5			35	
Nederlandse Antillen en Aruba		5			20			15	
Suriname		30			20			40	
Turkije		15			15			0	
Overig niet-westers		260			110			300	

Huishoudens totaal					3010						2745						4640		
Eenpersoonshuishoudens					880		29%				1010		37%				1280		28%
Huishoudens zonder kinderen					1015		34%				960		35%				1510		33%
Huishoudens met kinderen					1105		37%				760		28%				1810		39%
Gemiddelde huishoudensgrootte					2,4						2,2						2,3		
Sociale relaties		Verschil	12-18	Verschil	18-64	Verschil	65+	Verschil	12-18	Verschil	18-64	Verschil	65+	Verschil	12-18	Verschil	18-64	Verschil	65+
Is eenzaam	%	3%	31%	2%	38%	3%	47%	-6%	22%	-3%	33%	-3%	41%	0%	28%	10%	46%	3%	47%
Is (zeer) ernstig eenzaam	%	-1%	3%	4%	12%	1%	10%	1%	5%	-3%	5%	1%	10%	4%	8%	-2%	6%	0%	9%
Is emotioneel eenzaam	%	2%	23%	4%	36%	-6%	29%	0%	21%	-7%	25%	-4%	31%	2%	23%	4%	36%	5%	40%
Is sociaal eenzaam	%	7%	35%	5%	41%	6%	46%	-9%	19%	-4%	32%	-5%	35%	-3%	25%	3%	39%	3%	43%
Ervaart veel sociale samenhang in de buurt	%		nb	-5%	13%	0%	26%		nb	4%	22%	5%	31%		nb	0%	18%	-6%	20%
Ervaart onvoldoende sociale samenhang in de buurt	%		nb	4%	42%	2%	34%		nb	-4%	34%	-11%	21%		nb	7%	45%	7%	39%
Heeft regelmatig contact met buren	%		nb	1%	77%	0%	84%		nb	7%	83%	6%	90%		nb	-4%	72%	-7%	77%
Heeft weinig contact met buren	%		nb	-1%	21%	0%	16%		nb	-8%	14%	-6%	10%		nb	5%	27%	7%	23%
Kan zelfstandig sociale contacten leggen en onderhouden	%		nb	-1%	70%	-4%	67%		nb	7%	78%	4%	75%		nb	-3%	68%	-2%	69%

	Sint-Oedenrode		Sint-Oedenrode (Nijnsel, Boskant, Olland)	
	2019	2020	2019	2020
Demografische gegevens				
Aantal inwoners	13080	100%	5200	100%
Mannen	6470	49%	2665	51%
Vrouwen	6625	51%	2550	49%
0 tot 14 jaar	1980	15%	840	16%
15 tot 24 jaar	1505	12%	680	13%
25 tot 44 jaar	2755	21%	1225	24%
45 tot 64 jaar	3730	29%	1595	31%
65 jaar of ouder	3195	24%	920	18%
Nederlands	11915	91%	4785	92%
Westers totaal	680	5%	290	6%

		Sint-Oedenrode						Sint-Oedenrode (Nijnsel, Boskant, Olland)					
		2019			2020			2019			2020		
Niet-westers totaal					484		4%				125		2%
Marokko					15						5		
Nederlandse Antillen en Aruba					5						5		
Suriname					40						5		
Turkije					20						10		
Overig niet-westers					385						100		
Huishoudens totaal					5665						2055		
Eenpersoonshuishoudens					1730		31%				485		24%
Huishoudens zonder kinderen					1950		34%				700		34%
Huishoudens met kinderen					1965		35%				845		41%
Gemiddelde huishoudensgrootte					2,4						2,6		
Sociale relaties		Verschil	12-18	Verschil	18-64	Verschil	65+	Verschil	12-18	Verschil	18-64	Verschil	65+
Is eenzaam	%	0%	28%	-5%	31%	1%	45%	-2%	26%	-4%	32%	-4%	40%
Is (zeer) ernstig eenzaam	%	0%	4%	-2%	6%	-1%	8%	-2%	2%	0%	8%	0%	9%
Is emotioneel eenzaam	%	2%	23%	-5%	27%	-2%	33%	-1%	20%	3%	35%	-3%	32%
Is sociaal eenzaam	%	2%	30%	-8%	28%	-2%	38%	-7%	21%	-4%	32%	-3%	37%
Ervaart veel sociale samenhang in de buurt	%		nb	-3%	15%	5%	31%		nb	7%	25%	4%	30%
Ervaart onvoldoende sociale samenhang in de buurt	%		nb	-8%	30%	-6%	26%		nb	-11%	27%	-5%	27%
Heeft regelmatig contact met buren	%		nb	11%	87%	5%	89%		nb	0%	76%	4%	88%
Heeft weinig contact met buren	%		nb	-9%	13%	-5%	11%		nb	-1%	21%	-4%	12%
Kan zelfstandig sociale contacten leggen en onderhouden	%		nb	1%	72%	-1%	70%		nb	3%	74%	-1%	70%

		Veghel-Oost (Mariaheide)						Veghel-West 1 (Zijtaart)						Veghel-West 2					
		2019			2020			2019			2020			2019			2020		
Demografische gegevens																			
Aantal inwoners					1615		100%				1835		100%				28915		100%
Mannen					835		52%				925		50%				14580		50%
Vrouwen					785		49%				915		50%				14400		50%
0 tot 14 jaar					255		16%				305		17%				4585		16%
15 tot 24 jaar					230		14%				230		13%				3405		12%
25 tot 44 jaar					340		21%				425		23%				7100		25%
45 tot 64 jaar					505		31%				555		30%				8265		29%
65 jaar of ouder					300		19%				350		19%				5765		20%
Nederlands					1520		94%				1675		91%				21960		76%
Westers totaal					65		4%				145		8%				3290		11%
Niet-westers totaal					30		2%				15		1%				3665		13%
Marokko					5						0						575		
Nederlandse Antillen en Aruba					5						0						95		
Suriname					5						0						330		
Turkije					0						0						1460		
Overig niet-westers					15						15						1210		
Huishoudens totaal					605						745						12540		
Eenpersoonshuishoudens					120		20%				230		31%				3970		32%
Huishoudens zonder kinderen					210		35%				220		30%				3950		31%
Huishoudens met kinderen					275		45%				290		39%				4560		36%
Gemiddelde huishoudensgrootte					2,8						2,5						2,5		
Sociale relaties		Verschil	12-18	Verschil	18-64	Verschil	65+	Verschil	12-18	Verschil	18-64	Verschil	65+	Verschil	12-18	Verschil	18-64	Verschil	65+
Is eenzaam	%	0%	28%	2%	38%	0%	44%	6%	34%	1%	37%	1%	45%	1%	29%	9%	45%	-2%	42%
Is (zeer) ernstig eenzaam	%	-1%	3%	1%	9%	3%	12%	2%	6%	-2%	6%	-2%	7%	0%	4%	3%	11%	4%	13%
Is emotioneel eenzaam	%	-2%	19%	3%	35%	1%	36%	6%	27%	-1%	31%	6%	41%	-1%	20%	4%	36%	0%	35%
Is sociaal eenzaam	%	7%	35%	2%	38%	5%	45%	-3%	25%	6%	42%	-1%	39%	6%	34%	6%	42%	2%	42%
Ervaart veel sociale samenhang in de buurt	%		nb	-3%	15%	-8%	18%		nb	1%	19%	-2%	24%		nb	-7%	11%	-6%	20%

		Veghel-Oost (Mariaheide)					Veghel-West 1 (Zijtaart)					Veghel-West 2				
		2019			2020		2019			2020		2019			2020	
Ervaart onvoldoende sociale samenhang in de buurt	%	nb	5%	43%	5%	37%	nb	3%	41%	0%	32%	nb	14%	52%	17%	49%
Heeft regelmatig contact met buren	%	nb	0%	76%	-3%	81%	nb	-8%	68%	-1%	83%	nb	-13%	63%	-3%	81%
Heeft weinig contact met buren	%	nb	1%	23%	3%	19%	nb	6%	28%	1%	17%	nb	11%	33%	3%	19%
Kan zelfstandig sociale contacten leggen en onderhouden	%	nb	-9%	62%	1%	72%	nb	7%	78%	2%	73%	nb	-10%	61%	-2%	69%

	Erp	
	2019	2020
Demografische gegevens		
Aantal inwoners	6945	100%
Mannen	3570	51%
Vrouwen	3380	49%
0 tot 14 jaar	1115	16%
15 tot 24 jaar	840	12%
25 tot 44 jaar	1585	23%
45 tot 64 jaar	2055	30%
65 jaar of ouder	1355	20%
Nederlands	6450	93%
Westers totaal	335	5%
Niet-westers totaal	160	2%
Marokko	10	
Nederlandse Antillen en Aruba	10	
Suriname	20	
Turkije	20	
Overig niet-westers	100	
Huishoudens totaal	2775	
Eenpersoonshuishoudens	710	26%
Huishoudens zonder kinderen	985	35%
Huishoudens met kinderen	1080	39%

		Erp					
		2019			2020		
Gemiddelde huishoudensgrootte		2,5					
Sociale relaties		Verschil	12-18	Verschil	18-64	Verschil	65+
Is eenzaam	%	-11%	17%	-14%	22%	1%	45%
Is (zeer) ernstig eenzaam	%	0%	4%	-1%	7%	-1%	8%
Is emotioneel eenzaam	%	-10%	11%	-8%	24%	-6%	29%
Is sociaal eenzaam	%	-8%	20%	-12%	24%	0%	40%
Ervaart veel sociale samenhang in de buurt	%		nb	10%	28%	10%	36%
Ervaart onvoldoende sociale samenhang in de buurt	%		nb	-14%	24%	-6%	26%
Heeft regelmatig contact met buren	%		nb	9%	85%	0%	84%
Heeft weinig contact met buren	%		nb	-7%	15%	0%	16%
Kan zelfstandig sociale contacten leggen en onderhouden	%		nb	8%	79%	1%	72%

Bijlage 3: Buurten per wijk

Schijndel West	Schijndel Centrum	Schijndel Oost
Boschweg Noordoost	Buitengebied Elderbroek	Buitengebied Broekkant
Boschweg Zuidwest	Buitengebied Rooiseheide	Buitengebied Vlagheide
Buitengebied Molendijk	De Borne 1	De Beemd 1
Buitengebied Oetelaar	De Borne 2	De Beemd 3
Buitengebied Steeg	Hopstraat	Duin 1
Grevekeur	Schijndel Centrum 1	Duin 2
Molendijk	Schijndel Centrum 2	Hoevenbraak
Schijndel West	Schijndel Centrum 3	Hulzebraak
Boschweg Noordoost	Schijndel Centrum 4	Plein 1
		Plein 2
		Plein 3
		Rooiseheide
		Wijbosch

Sint-Oedenrode	Sint-Oedenrode (Nijnsel, Boskant, Olland)	Erp
Armenhoef	Boskant	Boerdonk
Buitengebied Jekschotse Heide en Everse	Buitengebied Boskant	Bolst
Buitengeb. Rijsingen en Schijndelse Heid	Buitengebied Nijnsel	Buitengebied Boerdonk
Buitengebied Veerse Heide en Koevering	Buitengebied Olland	Buitengebied Erp
Cathalijne en Kinderbos	Buitengebied Vressel en Zwijnsbergen	Buitengebied Geregt
Eerschot	Nijnsel	Buitengebied Hurkske en Hoek
Heikant en Sluitappel	Olland	Buitengebied Keldonk
Kienehoef Noord		Buitengebied Kraanmeer en Veluwe
Kienehoef Zuid		Empeldonk
Sint-Oedenrode Centrum Noord		Erp Centrum
Sint-Oedenrode Centrum Zuid		Erp Zuid
		Keldonk
		Vlaskamp

Veghel-West 1 (Zijtaart)	Veghel-West 2	Veghel-Oost (Mariaheide)
Buitengebied Jekschot	't Ven Oost	Buitengebied Mariaheide
Buitengebied Zijtaart	't Ven West	Mariaheide
Zijtaart	Amert en Binnenveld	
	Bloemenwijk	
	Buitengebied Driehuizen en Hazelberg	
	Buitengebied Eerde	
	Buitengebied Heuvel en Havelt	
	Buitengebied Sportpark en Dorshout	

Veghel-West 1 (Zijtaart)	Veghel-West 2	Veghel-Oost (Mariaheide)
	Bunderse Hoek Noord	
	Bunderse Hoek Zuid	
	Busselbunders	
	De Scheifelaar	
	Doornhoek en Kempkens	
	Dubbelen	
	Eerde	
	Erpseweg Zuid	
	Heibunders	
	Hoogeinde	
	Koolenkampen en Iepenlaan	
	Laarbunders	
	Leest	
	Leest Noord	
	Oranjewijk en Dorsveld	
	Oude ontginning	
	Veghel Centrum	
	Veghel Zuid 1	
	Veghel Zuid 2	
	Vijverwijk	

Bijlage 4: Assenstelsel

De (samengevoegde) eenzaamheidsactiviteiten en -interventies onderliggend aan het assenstelsel inclusief bijbehorende scores				
Organisatie	**Activiteit**	**Score eenzaamheid totaal**	**Score werkzame bestanddelen**	**Score impact**
KBO	Ontmoeten	0	0,4	0,8
KBO	Ontmoeten	0	0,3	1
KBO	Informatieve bijeenkomst	0	0,5	1
KBO	Individuele info voa's (vrijwillige ouderenadviseurs)	-1	0,6	0,7
KBO	Ontwikkeling	0	0,8	0,8
KBO Mariaheide	Kaarten	0	0,3	0,8
KBO Mariaheide	Biljarten	0	0,3	1
KBO Mariaheide	Bridge	0	0,3	0,8
KBO Mariaheide	Jeu de Boule	0	0,3	1
KBO Mariaheide	Kienen	0	0,3	0,8
KBO Mariaheide	Koersbal	0	0,3	0,8
KBO Mariaheide	Wandelen	0	0,3	1
KBO Mariaheide	Informatieve bijeenkomst	0	0,3	1
PieterBrueghelHuis	creatieve activiteiten	0	0,6	0,8
PieterBrueghelHuis	beweegactiviteiten	0	0,6	0,8
PieterBrueghelHuis	ontmoeting	0	0,7	0,8
PieterBrueghelHuis	mindfulness-activiteiten	0	0,8	0,8
PieterBrueghelHuis	kokerij-activiteiten	0	0,6	0,8
PieterBrueghelHuis	Kookclubs	0	0,8	0,8
PieterBrueghelHuis	Muziek-activiteiten	0	0,6	0,8
Senior-Rooi	Ontmoeting (> 20 groepen)	0	0,6	1
Senior-Rooi	Ontwikkeling(< 5 groepen)	0	0,8	0,8
Senior-Rooi	Ondersteuning (> 5 groepen)	-1	0,8	1
ONS Welzijn/Welzijn de Meierij	Welzijn op Recept	0	0,8	0,7
ONS Welzijn/Welzijn de Meierij	Maatjes project	0	0,8	0,5
ONS Welzijn/Welzijn de Meierij	Thuis met vrijwilligers	0	0,8	0,7
ONS Welzijn/Welzijn de Meierij	Niet-geindiceerde dagbesteding	-1	0,8	1

ONS Welzijn/Welzijn de Meierij	De zoete inval	0	0,8	1
ONS Welzijn/Welzijn de Meierij	Cursus aanbod (ontmoeting)	-2	0,7	0,8
ONS Welzijn/Welzijn de Meierij	MOM Café	0	0,7	0,7
ONS Welzijn/Welzijn de Meierij	Stichting Met je hart	0	0,8	1
ONS Welzijn/Welzijn de Meierij	Steunpunt Vrijwilligerswerk	0	0,8	0,7
ONS Welzijn/Welzijn de Meierij	Lotgenotengroepen	0	0,7	1
ONS Welzijn/Welzijn de Meierij	Woonservicepunten	-2	0,7	0,8
ONS Welzijn	BoodschappenPLusBus / SamenUitbus	0	0,8	0,5
ONS Welzijn	Beeldbellen	0	0,9	0,5
ONS Welzijn	Ontmoetingsochtenden Leijhuis (door leerlingen ROC)	0	0,8	0,8
ONS Welzijn	Zonnebloem	0	0,8	0,7
ONS Welzijn	Ouderenbonden	0	0,6	1
ONS Welzijn	75+ huisbezoeken	0	0,7	0,7
ONS Welzijn	Cursus aanbod	-2	0,8	0,8
Joinus	Inloop 12-16 jaar Schijndel (Bizzi, 5 middagen en 3 avonden)	0	0,8	1,0
Joinus	Join Us 12-18 Schijndel	-2	0,9	0,8
Joinus	Join Us 18+ Schijndel	-2	0,9	0,8
Joinus	Soos Schijndel	0	0,4	0,8
Joinus	Sportactiviteiten Schijndel en Rooi	2	0,6	0,8
Joinus	Informatie inloop Honk1224 Sint-Oedenrode	0	0,7	1,0
Joinus	Inloop Honk1224 Sint-Oedenrode, 4 middagen en 4 avonden, 12 t/m 24	0	0,7	1,0